

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Návrh výtvarného kroužku pro uživatele Domova pod lípou Lipník

Bakalářský projekt

Autor: Mária Spišáková
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Mgr. Petra Potměšilová,
Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt Návrh výtvarného kroužku pro uživatele Domova pod lípou v Lipníku vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Mária Spišáková

Olomouc, 9. června 2017

Obsah

Úvod.....	5
1 Domov pod lípou Lipník	6
1.1 Volný čas uživatelů služby.....	7
1.2 Zakotvení Domova pod lípou v obci Lipník	8
1.3 Historie Domova pod lípou Lipník	8
1.4 Zkušenosti s podáváním projektů	9
1.5 Financování	9
2 Charakteristika projektu	10
2.1 Předmět projektu.....	10
2.2 Cíl projektu.....	10
2.3 Charakteristika mentální retardace	11
2.3.1 Příčiny vzniku.....	12
2.3.2 Výskyt lidí s mentální retardací.....	13
2.3.3 Specifika osobnosti člověka s mentální retardací.....	13
3 Návrh výtvarného kroužku pro lidi s mentální retardací.....	18
3.1 Cílová skupina	18
3.2 Personální zajištění projektu	18
3.3 Časová dotace.....	18
3.4 Prostory	18
3.5 Bezpečnost a čistota práce.....	18
3.6 Financování projektu	19
3.7 Výtvarné potřeby a další pomůcky	19
3.8 Propagace	24
3.9 Program kroužku	25
3.9.1 Plán aktivit.....	26
3.9.1.1 Obloha.....	27

3.9.1.2	Protiklady	33
3.9.1.3	Vlastnosti	38
3.9.1.4	Tvoření podle známých umělců	42
3.9.1.5	Čára.....	45
3.9.1.6	Mozaika ze čtyř ročních období	49
	Závěr	54
	Bibliografie.....	55
	Seznam zkratek.....	58
	Seznam příloh.....	59

Úvod

Cílem bakalářského projektu je navrhnout výtvarného kroužku, který by podporoval v uživatelích Domova pod lípou Lipník výtvarné cítění.

Práce je členěna do tří kapitol. První kapitola Domov pod lípou Lipník je věnována samotnému zařízení. Dozvíme se v ní o nabídce volnočasových aktivit pro uživatele, pár informací o obci Lipník, ve kterém se nachází Domov, o historii Domova a nakonec také o několika projektech, díky nimž získal Domov dobré věci pro uživatele a o financování zařízení.

Ve druhé kapitole je popsán předmět a cíl projektu a je zde také za pomoci odborné literatury popsána charakteristika mentální retardace, její příčiny a specifika osobnosti člověka s mentální retardací.

V poslední kapitole je popsáno jakým způsobem, kým a kde by byl výtvarný kroužek realizován a uvádí se v ní další náležitosti související s průběhem výtvarného kroužku. Je v ní také obsažena náplň výtvarných činností s uživateli Domova pro jeden celý školní rok.

1 Domov pod lípou Lipník

Domov pod lípou Lipník je příspěvková organizace, která poskytuje mentálně postiženým mladým lidem a dětem ve věkovém rozmezí 3-30 let pobytové, sociální, vzdělávací, výchovné a ošetrovatelské služby. Službu nejvíce využívají lidé se středně těžkým až hlubokým mentálním postižením. Je však také určena pro lidi s kombinovaným postižením, s poruchou autistického spektra a lidem s lehkým mentálním postižením, kteří potřebují trvalou pomoc. O uživatele služby se nemohl nikdo postarat v jejich přirozeném prostředí. (Domov pod lípou Lipník, 2014)

Posláním Domova pod lípou Lipník je provázet uživatele jejich každodenním životem, tak aby si uměli poradit s běžnými situacemi a našli pro svůj život něco, co je bude naplňovat. Cílem služeb určených pro uživatele je zajistit jejich rozvoj nebo alespoň zachovávat to, co se už jednou naučili. Služby mají vést k co největší samostatnosti uživatelů. (Domov pod lípou Lipník, 2014)

Služba se řídí podle paragrafu § 48 Domovy pro osoby se zdravotním postižením Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Služba tedy poskytuje ubytování a stravu, pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. (Domov pod lípou Lipník, 2014)

V současné době je Domov plně obsazen 31 klienty. Nejmladší uživatel služby má 5 let a nejstaršímu je 27. Uživatelé spí v 1-4 lůžkových ložnicích (Domov pod lípou Lipník, 2014). Pedagogická činnost probíhá v několika výchovných místnostech, kde děti tráví svůj čas volnou činností a také v dílnách určených pro pracovní terapii (Domov pod lípou Lipník, 2014). Je plánovaná rekonstrukce vnitřních prostorů zařízení, tak aby lépe vyhovovaly potřebám klientů. Také se plánuje postavit nové dětské hřiště na zahradě Domova. Strava je poskytována 5x denně z kuchyně v zařízení. Dříve byly v Domově tři třídy pro vzdělávání dětí s mentálním postižením, ale v současnosti zde není ani jedna. Žáci z Domova se vzdělávají v Základní škole speciální v Benátkách nad Jizerou a v Základní škole speciální Mladá Boleslav, která má jednu třídu v budově Obecního úřadu v Lipníku.

1.1 Volný čas uživatelů služby

Uživatelé mohou trávit volný čas volnou činností, ale také zájmovými kroužky a pracovní terapií. Ze zájmových kroužků mají na výběr kroužky hudební, sportovní, vaření, zooterapie, snoezelen a péče o koně. V rámci pracovní terapie se mohou zapojit do činností s keramikou, pedigem a do aranžovacích dekoračních prací.

Uživatelé Domova jsou také pozýváni na společné akce jiných poskytovatelů služeb. Domov pod lípou totiž spolupracuje v Mladé Boleslavi s Centrem 83, v Kurovodicích s Domovem Pod Skalami Kurovodice a v Milovicích s Domovem Mladá. Například jednou za dva měsíce se v jednom ze zařízení pořádá diskotéka, na kterou jsou zváni klienti ze všech výše jmenovaných zařízení. Klienti mají tak možnost poznat další klienty i pracovníky jiných zařízení, a tak by pro ně v případě přechodu do jiného zařízení, nebylo nové prostředí tolik neznámé.

Domov pod lípou umožňuje svým uživatelům účastnit se na různých kulturních, společenských a sportovních akcí. Například se uživatelé mohli zúčastnit plesů pořádaných Společností pro podporu lidí s mentálním postižením v Mladé Boleslavi, tanečních kurzů v Mladé Boleslavi, akcí pořádaných Obecním úřadem Lipník, mezi něž patřil například Den dětí, Mikulášská nadílka atd. Také v Domově pod lípou se konaly různé akce, například výstavky výrobků uživatelů, Den dětí atd. Uživatelé mohli také jezdit na rekreační pobyty, (Domov pod lípou Lipník, 2014) tábory, festival na krásné louce atd. (Facebook, 2016).

Mezi nedávné akce pro uživatele Domova pod lípou patří například zábavné odpoledne nazvané Den pod lípou k oslavě 30 let od založení organizace. Účastnit se ho mohli kromě uživatelů a zaměstnanců Domova také jeho podporovatele. (Domov pod lípou Lipník, 2014) V roce 2016 byly pro uživatele Domova připravovány nevšední zážitky, (Cesta za snem, 2016) a to díky spolupráci Domova s lidmi okolo projektu Cesta za snem, konkrétně s týmem Skládačky. (Facebook, 2016) Lidé z týmu Skládačky například ve spolupráci s Trampolíny Patrman připravili trampolínovou show a zajistili skákací hrad pro děti v rámci programu Dne pod lípou. (Cesta za snem, 2016) Dále například zajistili pro uživatele návštěvu kouzelníka nebo pomohli pro ně zabezpečit spolu s OC Olympia Mladá Boleslav výlet lodí. (Facebook, 2016)

1.2 Zakotvení Domova pod lípou v obci Lipník

Domov pod lípou se nachází v malinké obci Lipník, která se rozkládá na 933 ha. Žije v ní asi 314 obyvatel, z nich je 100 v produktivním věku a 85 jsou dětmi nebo mládeží. Obec patří do Středočeského kraje a nachází se na okraji okresu Mladá Boleslav. Od Prahy je severně vzdálená asi 40 km a leží mezi městy Milovice a Benátky nad Jizerou. (Obec Lipník, 2017)

V obci se kromě Domova pod lípou nachází Základní škola speciální pro děti s mentálním postižením. Jiná základní škola v obci není, takže děti z Lipníku navštěvují základní školy v okolních obcích. Mateřská škola v Lipníku chybí také, a tak rodiče dováží své děti do jiných obcí. V Lipníku bychom ale našli čtyři sportovní kluby, TJ Sokol kopaná, 2 pétanquové kluby, které jsou jedny z největších v České republice a jejich členové se stali i mistry České republiky a Biliárový klub. Pro děti zde bylo postavené akátové hřiště Na kapliče. Kolem Lipníku se rozprostírají lesy, které navštěvují houbaři, ale jsou vhodné také pro pěší túry a cykloturistiku. (Obec Lipník, 2017)

Zásadní událost, která ovlivnila v minulosti obyvatele Lipníku, se stala v roce 1940. Tehdy se všichni obyvatele museli vystěhovat kvůli rozšiřování vojenského výcvikového prostoru. Obec sloužila za války Němcům jako střelnice. Po válce se však původní obyvatele vraceli zpátky do své rodné obci. Současný počet obyvatel ale zdaleka nedosáhl původního počtu lidí, kteří zde žili před vystěhováním. (Obec Lipník, 2017)

1.3 Historie Domova pod lípou Lipník

Domov pod lípou vznikl díky rozsáhlé přestavbě nevyužívané ZDŠ Lipník v letech 1985 a 1986. Zprvu se nazýval Ústavem sociální péče. Dne 12. 5. 1986 zahájil oficiálně svou činnost a poskytoval týdenní stacionář. Prvními uživateli byly děti, které předtím chodily do denního stacionáře v Zalužanech. V roce 1995 začal Ústav na základě poptávky poskytovat další službu s celoročním provozem. V září v roce 1998 vznikla v Ústavu třída Pomocné školy pro žáky s více vadami. V dalších letech přibýly ještě dvě třídy a od roku 2005 došlo ke změně názvu na Základní školu speciální. V budově Ústavu probíhala v roce 1999 další rekonstrukce. Za tu dobu se Ústav přemístil do prostor areálu Zámku Loučeň. 1. 1. 2007 se Ústav sociální péče přejmenoval na Domov pod lípou Lipník a stal se příspěvkovou organizací (v důsledku transformace sociálních služeb). Až do roku 2010 poskytoval dvě služby, Týdenní stacionář a Domov pro osoby se zdravotním postižením. Od roku 2011 je jen Domovem pro osoby se zdravotním postižením. Na pozici ředitele se

za celou dobu existence zařízení vystřídalo několik lidí. V současné době je ředitelem Domova Aleš Kobliha. (Domov pod lípou Lipník, 2014)

1.4 Zkušenosti s podáváním projektů

Domov pod lípou Lipník se snaží pomocí projektů získávat pro uživatele dobré věci. Domov například získal nábytek a doplňky IKEA v hodnotě 15 000 Kč díky tomu, že se dostal počtem získaných hlasů v projektu Pro nejdůležitější lidi na světě mezi šestnácti finálových organizací. (Ikea, 2016)

Mezi jiné projekty, které podal Domov, patří projekt, Každý může sportovat, díky němuž byly získány finanční prostředky na zakoupení tříkolek, kol a dalších věcí. Pomocí kol a tříkolek mohou uživatelé například získávat stabilitu. Projekt s názvem Léčebné pedagogicko psychologické ježdění aneb „Síla koňského hřbetu“ se dostal až do finále, ale bohužel nevyhrál. V současné době probíhá projekt Trampolínová terapie.

1.5 Financování

Domov získává finanční prostředky od svého zřizovatele, Středočeského kraje, dále od Ministerstva práce a sociálních věcí. Jeho činnost i volnočasové aktivity uživatelů podporují obce, mezi něž například patří obec Lipník, obec Ovčáry, město Příbram, obec Žďár-Břehy atd. Domov pod lípou má také dlouhodobou zkušenost s několika dárci. V neposlední řadě získal také finanční nebo hmotný dar od několika organizací, mezi které se například řadí SDH Nová Telib, Tesco ČR, Krubert s.r.o., ZŠ Benátky nad Jizerou a další. (Domov pod lípou Lipník, 2014)

Domov má také svou doplňkovou činnost, v rámci které poskytuje obědy pro občany obce Lipník. (Domov pod lípou Lipník, 2015)

2 Charakteristika projektu

2.1 Předmět projektu

Navrhovaný kroužek výtvarné výchovy by se stal další možností, jak děti s mentální retardací mohou trávit svůj volný čas v Domově pod lípou. Domov pod lípou již poskytuje spoustu vedených kroužků, ale výtvarný kroužek mezi nimi chybí. Výtvarná činnost sice v zařízení probíhá v rámci aktivizační činnosti, ale je nepravidelná. Zároveň na jednu pracovníci připadá osm až deset dětí, což znamená, že její pozornost se musí soustředit i na děti, které v tu chvíli výtvarně netvoří. V navrhovaném výtvarném kroužku by byl právě prostor pro soustředění se na malou skupinu dětí, maximálně by byl kroužek obsazen třemi dětmi. Pro děti v kroužku budou připravené rozmanité výtvarné aktivity uspořádané do šesti témat, které budou rozvíjet jejich fantazii, tvořivost a v neposlední řadě je budou připravovat a povzbuzovat k vlastnímu sebevyjádření se. Aktivity jim ukážou možnosti a nápady, které budou podporovat a rozvíjet jejich estetické city. Naučené nápady pak mohou samy použít pro své vlastní sebevyjádření se.

2.2 Cíl projektu

Cílem projektu by tak byla nová zájmová činnost, výtvarný kroužek, který by pro děti nabízel zajímavé výtvarné aktivity, které jsou schopné zvládnout. Podstatou by bylo, aby výtvarné aktivity dětem přinášely radost a uspokojení z vlastní tvořivé činnosti.

Bean ve své knize píše, že „tvořivost je něčím hluboce osobním. Znamená totiž být sám sebou a mít schopnost jako takový se i projevovat.“ (Bean, 1995, s. 16) O pár řádků dále popisuje tvořivost jako „proces, jehož prostřednictvím v sobě děti pomocí produktů své imaginace objevují svou podstatu, demonstrují tak navenek určitou část toho, čím vlastně uvnitř jsou.“ (Bean, 1995, s. 16) Tvořivost definuje jako „proces, kterým jedinec vyjadřuje svou základní podstatu prostřednictvím určité formy nebo média takovým způsobem, jenž v něm vyvolává pocit uspokojení; proces posléze vyústí v produkt, který o této osobě, tedy o svém původci, něco sděluje ostatním.“ (Bean, 1995, s. 15)

Výtvarná výchova je právě místem, které poskytuje pro tvořivost a sebevyjádření vhodnou půdu. Děti s mentálním postižením mohou právě ve výtvarné výchově vyjadřovat to, co by nám slovy nikdy nesdělily.

Ve výtvarném kroužku budou děti také díky výtvarným aktivitám poznávat základní elementy (čára, tvar, barva, struktura atd.), ze kterých se skládá obraz a principy

(rovnováha, kontrast, jednota atd.), na základě kterých je namalovaný. (Shafton Goren, 2012, s. 49) Děti se tak budou umět lépe výtvarně vyjádřit. Některé výtvarné aktivity budou také podporovat jejich představivost a smyslové vnímání.

2.3 Charakteristika mentální retardace

Každý člověk s mentálním postižením je jedinečná bytost, přesto můžeme u lidí s mentálním postižením nalézt určité společné znaky. Být mentálně postižený, znamená mít opožděný vývoj rozumových schopností, odlišný vývoj některých psychických vlastností a poruchu adaptace. Mentální postižení vzniká organickým poškozením mozku. Podle toho, kdy se ve vývoji dítěte mentální postižení objeví, rozlišujeme oligofrenii a demenci. Oligofrenie je duševním zaostáváním, které se objevuje v prenatálním, perinatálním nebo časně postnatálním období života dítěte. Demence se zas u dětí zpravidla objevuje po druhém roku. Vzniká po onemocnění nebo úrazu mozku. Vývoj dětí je tak narušen a dochází k úbytku rozumových schopností. Dětská demence však nemusí být nezvratným procesem. Vliv organického poškození mozku může být totiž kompenzován „progresivními silami vývoje“. (Švarcová, 2011, s. 28-29)

Naopak za mentální postižení není považováno zpomalení rozumových schopností, ke kterému došlo z jiných důvodů než z poškození mozku. Psychické procesy fungují běžným způsobem. Například lidé s emočními poruchami nebo se smyslovým postižením, které se včas neodhalí, se nám mohou jevit jako mentálně postižení, ale přitom jimi nejsou. Také děti, které zaostávají za svými vrstevníky z důvodu výchovného zanedbání, nejsou mentálně postižené. Vhodným výchovným působením je lze dostat na odpovídající úroveň. (Švarcová, 2011, s. 29)

Lidé s mentálním postižením mají problém zvládat běžné požadavky odpovídající jejich věku. Mají poruchu adaptačních schopností. Díky adaptačním schopnostem dokáže být člověk v jednotlivých obdobích života samostatný na té úrovni, jaká je běžná v jeho kultuře. Děti s mentálním postižením mají v předškolním věku potíže s komunikací a sebeobsluhováním. Děti školního věku pak selhávají ve školních dovednostech a dospělí jedinci pak potřebují částečnou nebo úplnou pomoc v samostatném životě. (Švarcová, 2011, s. 29)

Mentální retardace je tedy trvalé snížení rozumových schopností způsobené organickým poškozením mozku nebo nesprávným fungováním centrální nervové soustavy. Není tedy nemocí, ale trvalým stavem. (Švarcová, 2011, s. 29-30)

Úroveň rozumových schopností, s nimiž přichází mentálně postižený člověk na svět, však lze vhodným pedagogickým působením zlepšit. (Švarcová, 2011, s. 30-31)

Při označování člověka s mentálním postižením se upřednostňuje pojmenování, ve kterém je na prvním místě člověk a ne jeho postižení, tedy člověk s mentálním postižením a ne mentálně postižený člověk. Dáváme tím najevo, že se na lidi s mentálním postižením v první řadě díváme jako na osoby, lidské bytosti a až po tom na to, že mají nějaké postižení. (Černá a kol., 2015, s. 75-76)

2.3.1 Příčiny vzniku

Asi u jedné třetiny lidí s mentálním postižením se nedaří odhalit příčinu mentálního postižení. Příčiny mentální retardace lze dělit například na příčiny prenatální, perinatální a postnatální. (Valenta, 2013, s. 59)

Mezi příčiny způsobující mentální retardaci v prenatálním období patří dědičnost, kdy dítě může zdědit onemocnění způsobující mentální retardaci nebo nedostatečné vložky k činnostem. Dále mentální retardaci způsobují mutace genů a aberace nebo změna počtu chromozómů. Změny v počtu chromozómů způsobují různé syndromy, z nichž nejznámější je Downův syndrom. Poslední skupinu příčin v prenatálním období tvoří environmentální faktory a onemocnění matky. Patří zde například onemocnění zarděnkami, toxoplazmózou, otrava olovem, intoxikace embrya či plodu, alkoholismus matky nebo její nedostatečná výživa. Duševní zdraví dítěte může být také negativně ovlivněno nedostatkem plodové vody nebo podle některých názorů i prenatální deprivací (dítě je silně nechtěné). (Valenta, 2013, s. 59 - 60)

V perinatálním období může způsobit mentální retardaci perinatální encenfalopatie, což je organické poškození mozku. Také předčasný porod, nízká váha dítěte, mechanické poškození mozku při porodu, nedostatek kyslíku při porodu nebo těžká novorozenecká žloutenka mohou zapříčinit mentální retardaci. (Valenta, 2013, s. 60)

Příčinu mentální retardace v postnatálním období nalzáme v zánětech mozku způsobených mikroorganismy (klíšťová encefalitida, meningitida), v nádorech mozku, krvácení do mozku, traumatech a také v onemocněních způsobujících zhoršování inteligence jako jsou Alzheimerova choroba, schizofrenie, alkoholová demence atd. Také deprivace sensorická, citová nebo sociokulturní může způsobit snížení intelektových

schopností, které však nemusí být trvalé, pokud dojde k včasnému naplnění chybějících potřeb. (Valenta, 2013, s. 60)

2.3.2 Výskyt lidí s mentální retardací

Lidé s mentálním postižením jsou nejpočetnější skupinou (nepočítáme-li osoby se SPUCH), kterou se zabývá speciální pedagogika. Odhaduje se, že v české populaci žije 3-4% lidí s mentálním postižením. Oproti minulosti se zaznamenává ještě větší výskyt lidí s touto poruchou. Je to způsobeno tím, že v dnešních dobách máme lékařskou péči na vyšší úrovni. Lékaři dokážou zachránit díky technice i život dítěti, které by v dřívějších dobách zemřelo. Také diagnostika a evidence mentálně postižených lidí se zlepšila. V České republice žije přibližně 300 000 lidí s touto poruchou. Asi $\frac{3}{4}$ z nich mají lehké mentální postižení. V celosvětovém měřítku žije s mentálním postižením asi 200 000 000 lidí, to znamená, že každých 20 sekund se narodí další dítě s mentálním postižením. Četnost poruchy je tedy celkem vysoká, a i proto je lidem s mentálním postižením věnována zvláštní mezinárodní pozornost. Ku příkladu už v roce 1971 byla přijata Deklarace práv mentálně postižených osob, která vycházela ještě z o tři roky starší Deklarace o všeobecných a speciálních právech mentálně retardovaných. (Valenta, 2013, s. 49)

2.3.3 Specifika osobnosti člověka s mentální retardací

Vygotskij byl významným představitelem vývojové psychologie. Již ve třicátých letech 20. století dokázal, že psychika dětí s mentálním postižením se navzdory všem jejím odlišnostem vyvíjí podle stejných základních zákonitostí jako u dětí zdravých. Psychický vývoj je závislý na procesu učení a na zrání dítěte. U dětí s mentálním postižením však pozorujeme určité zvláštnosti v oblasti jejich vývoje. Děti s mentálním postižením totiž mají sníženou potřebu poznávat okolní svět. Potřeba poznávat je základní funkcí psychiky, která je u zdravých dětí hybnou silou jejich psychického vývoje. Snížená potřeba poznávat je u dětí s mentálním postižením zapříčiněna nedostatečnou funkcí mozkové kůry, která po jejich narození není ještě ani dotvořena po stránce strukturální. (Švarcová, 2011, s. 48-49)

Psychický vývoj dítěte s mentální retardací je také nepříznivě poznačen v rámci sociálních vztahů. Rodičům se často nedaří své mentálně postižené dítě socializovat. Svému dítěti až nadměrně pomáhají, protože vidí jeho neobratnost v zacházení s předměty. Dítě si tak ale nemůže rozvíjet své pohyby a poznávat fyzikální vlastnosti věcí. Oproti svým zdravým vrstevníkům je tedy v tomto ohledu pozadu. Pokud se dítě s mentálním postižením dostane do kolektivu ostatních nepostižených dětí, dostává spíše podřadné úkoly, nebo si s ním děti

vůbec nehrají. Dítě je tak zbaveno vlivu vrstevníků, což působí nepříznivě pro jeho psychický rozvoj. (Švarcová, 2011, s. 49-50)

Vnímání u dětí s mentální retardací

Díky vnímání jsme schopni rozlišovat známé a neznámé podněty a dokážeme se orientovat ve svém okolí. Vnímání je ovlivněno naší předchozí zkušeností. (Švarcová, 2011, s. 50) Vnímání se odvíjí podle úrovně našich rozumových schopností. Schopnost rozeznávat různé podněty souvisí s utvářením podmíněných spojů v mozkové kůře a jejich následnou soustavou (dynamické stereotypy). U zdravých dětí se podmíněné spoje utváří rychle, ale u dětí s mentální retardací je tento proces pomalý a má řadu odchylek. (Petráš, 2012, s. 139) Nejvýraznější vlastností vnímání dětí s mentální retardací je inaktivita jejich vnímání. Znamená to, že si dítě není schopno prohlédnout daný předmět detailně, ale spokojí se pouze s letmým poznáváním předmětů. Nezajímá se o podstatu a funkci daného předmětu. (Švarcová, 2011, s. 51)

Vizuální percepce

Způsob fungování vizuální percepce závisí na utváření podmíněných spojů v mozkové kůře. Vidění tedy není jen zobrazování předmětů na sítnici oka, ale je také výsledkem naší předchozí životní zkušenosti. Dětem s mentální retardací se podmíněné spoje vytváří pomalu. (Švarcová, 2011, s. 50-51). Mají problém s rozeznáváním dvou podobných obrázků. Neumí se dívat na věci komplexně. Zaměřují se spíše na různé detaily nebo se dívají na věci jen tak zběžně. Jejich vidění je navíc nesystematické, protože mají špatnou koordinaci očí, a tak jim oči ubíhají z jednoho detailu do druhého. Při praktických činnostech jako je například i kreslení, špatně koordinují pohyb ruky s pohybem očí. Často tedy neumí vést ruku podle kontury nějakého tvaru a přetahují čáry. (Petráš, 2012, s. 141)

Sluchová percepce

Sluchové vnímání je důležité pro rozvoj řeči. Kvůli pomalému vytváření diferenciačních spojů se řeč u dětí s mentální retardací vyvíjí pomaleji. Děti s mentálním postižením mají totiž problém rozeznávat různé hlásky. (Švarcová, 2011, s. 51)

Právě kvůli nedokonalému vytváření počátků a vjemů dochází k pomalému rozvoji vyšších psychických funkcí, jakým je například myšlení. Ovšem díky podnětnému prostředí a

odbornému vedení dochází k určité kompenzaci postižení dítěte. (Švarcová, 2011, s. 51-52)

Myšlení dětí s mentální retardací

Myšlení umožňuje vyšší poznávání skutečnosti než vnímání. Myšlením se odpoutáváme od přímo vnímatelné skutečnosti a uspořádáváme ji do „hierarchicky organizovaných významových struktur“. (Nakonečný, 2011, s. 296) Člověk myslí v pojmech a myšlením poznává podstatu věcí. (Švarcová, 2011, s. 52)

Děti s mentální retardací mají problém s abstrakcí a zobecňováním. Příkladem takové jednoduché abstrakce je určení společného znaku předmětů, kterým je barva. Děti s mentální retardací těžko hledají podstatné znaky předmětů a jevů a neumí velmi uvažovat v pojmech. Jejich myšlení je spíše konkrétní. Při myšlení se totiž neodpoutávají od konkrétních obrazů. (Švarcová, 2011, s. 52-53)

Myšlení dětí s mentální retardací je dále nesoustavné. Mají často problém dokončit řešení nějakého úkolu, protože jejich pozornost není tak stálá. Hlavně se to stává u dětí, které se lehkou unaví. Od správného řešení je může odvést chyba a někdy se přestanou soustředit i bez zdánlivého důvodu. Myšlení dětí s mentální retardací vykazuje také nedostatek řídicí funkce. Znamená to, že nepromýšlí své jednání a nepředvídají jeho důsledky. S tím také souvisí nekritičnost jejich myšlení, což znamená, že děti s mentální retardací nepochybují nad správností svých okamžitých domněnek. Myšlení druhých lidí nemají potřebu zpochybňovat. (Švarcová, 2011, s. 53)

Dětem s mentální retardací chybí výrazně sekvenční myšlení, které umožňuje správně chápat sled věcí a jevů podle časové a logické návaznosti. V důsledku nedostatku sekvenční paměti, mají problém s osvojováním dovedností (např. postup při vázání tkaničky) a návyků (např. každodenní hygiena). Sekvenční paměť je totiž potřebná k zapamatování jednotlivých postupů nutných k děláni určitých věcí. Sekvenční myšlení souvisí také s organizováním času, s kterým mají děti s mentální retardací potíže. Proto je dobré, když mají při sobě různé rozvrhy atd. Také jim skoro zcela chybí vyšší sekvenční myšlení, které pomáhá při koordinaci, řazení, provádění a dokončování jednotlivých činností. Děti například znají všechny dílčí postupy pro vypočítání matematické úlohy, ale nevědí, v jakém pořadí po sobě jednotlivé postupy následují. U dospělých lidí s mentální retardací se nedostatek sekvenčního myšlení projevuje nedostatkem organizačních

schopností. Někteří lidé s mentálním postižením proto pracují na chráněných pracovištích, kde jim s organizováním času a práce pomáhají kompetentní osoby. (Švarcová, 2011, s. 53-54)

Rozvíjet myšlení dětí s mentální retardací lze pravidelným vzděláváním, díky němuž získávají postupně nové znalosti, dovednosti a návyky. Je při tom potřeba znát zákonitosti jejich myšlení a individuální zvláštnosti každého dítěte a jeho kognitivních procesů. Je tudíž nutné, aby s dětmi pracovali kvalifikovaní odborníci. (Švarcová, 2011, s. 54)

Paměť dětí s mentální retardací

Paměť nám slouží k uchování minulé zkušenosti a získávání nových poznatků a dovedností. Díky tomu jsme pak schopni vytvářet vztahy a osvojit si určité způsoby chování. (Švarcová, 2011, s. 55)

Paměť je u dětí s mentálním postižením ovlivněna zvláštností vyšší nervové činnosti. Dochází k rychlejšímu vyhasínání podmíněných spojů než u intaktní populace. (Valenta, 2013, s. 51) Následkem toho si děti s mentální retardací osvojují vše nové velmi pomalu a nově získané vědomosti, dovednosti a návyky rychle zapomínají. Mají totiž zhoršené vybavování. Je proto velmi důležité s nimi vše opakovat, aby si to zapamatovaly. (Švarcová, 2011, s. 55) Uvádí se, že děti s mentální retardací potřebují desítky až stovky opakování oproti zdravé populaci, které stačí opakovat v jednotkách. (Valenta, 2013, s. 51)

Pamatování je také komplikováno problémy v myšlení. Z materiálu totiž nedovedou vyčlenit jeho podstatné znaky. Pamatují si spíše náhodné vnější znaky předmětů a jevů a logické souvislosti jim unikají. (Švarcová, 2011, s. 55) Mají spíše mechanickou paměť, která uchovává pamětní stopy bez většího výběru, protože neumožňuje větší selekci. S tím také souvisí, že se u nich objevuje eidetismus představ. (Valenta, 2013, s. 52) Znamená to, že jejich představy, které si vybaví, mají podobu vjemu. (Lečbych, 2008, s. 31) Například jsou uváděny takové případy, kdy člověk s mentální retardací uměl z paměti vyjmenovat celý telefonní seznam. (Valenta, 2013, s. 52)

Emoce u dětí s mentální retardací

Emoce ovlivňují naše chování a prožívání. Děti s mentální retardací jsou většinou emočně nevyspělé a chováním připomínají mladší děti. Je třeba proto při navazování kontaktu s nimi respektovat jejich úroveň. Příliš náročnými úkoly bychom v nich mohli vyvolat

pocity strachu. (Švarcová, 2011, s. 56) Děti s mentální retardací velmi citlivě vnímají například různé konflikty nebo napětí v rodině. Mají větší sklon k úzkosti, který je někdy podmíněn i etiologií a povahou poruchy. Častěji se u nich vyskytuje emoční labilita a různá přidružená psychická onemocnění. Také jejich frustrační tolerance je nižší než u intaktní populace. Někdy se vypořádávají s frustrující situací únikovým chováním, jsou agresivní nebo podlehnou panice. (Petrášová, 2012, s. 246) Potřebují se ve zvýšené míře vyvíjet v láskyplném prostředí, které jim nabízí dostatek podnětů. (Švarcová, 2011, s. 59)

3 Návrh výtvarného kroužku pro lidi s mentální retardací

3.1 Cílová skupina

Kroužek výtvarné výchovy by byl určen pro uživatele Domova pod lípou Lipník. Uživatelé Domova pod lípou Lipník jsou lidé s mentálním postižením ve věku od 3-30 let. Kroužek by však nebyl určen úplně pro malé děti, ale přibližně pro děti od 12 let a výše. Účast mládeže i dospělých uživatelů je v případě zájmu možná také, i když se v popisu výtvarných aktivit zmiňuju jen o dětech. Kapacita kroužku by byla omezena počtem nejvíce tří lidí na jedné hodině, aby bylo možné jim věnovat, co největší pozornost. V první fázi by bylo potřeba vytipovat osoby, které by byly schopné účastnit se kroužku, a poté s nimi vyzkoušet připravené výtvarné aktivity.

3.2 Personální zajištění projektu

Domov pod lípou Lipník nemá v současné době dostatek zaměstnanců, proto aby bylo možné se každý týden zvlášť věnovat třem lidem ve výtvarném kroužku. Kroužek by tedy bylo možné poskytovat formou dobrovolnictví, kterého bych se ujala a tím si zároveň s uživateli Domova vyzkoušela výtvarné aktivity, které jsem si pro ně předem připravila na celý školní rok.

3.3 Časová dotace

Jedno výtvarné setkání s uživateli Domova by trvalo maximálně 45 minut, aby je moc neunavilo. V případě, že by někteří účastníci kroužku nestihli dokončit svou výtvarnou práci v uvedeném časovém limitu, bylo by možno dokončit výtvarné dílo v dalším výtvarném setkání.

3.4 Prostory

Výtvarný kroužek by probíhal v prostorách Domova pod lípou. K dispozici jsou místnosti vybavené stoly s židlemi. V těchto místnostech děti zvyknou trávit svůj volný čas, jsou vybavené různými hračkami. V době výtvarného setkání by v místnosti byly jen děti účastníci se výtvarného kroužku a vedoucí kroužku.

3.5 Bezpečnost a čistota práce

Při výtvarných aktivitách se používají různé barvy, plastelína a další věci, na které je potřeba upozorňovat, že jsou nejedlé a dávat pozor, aby je děti nebo i jiné věkové skupiny účastníků neochutnávaly. S nůžkami a dalšími ostrými předměty zacházíme také opatrně a upozorňujeme na opatrné zacházení i účastníky kroužku. Pro zachování, co největší čistoty

stolů používáme výtvarné ubrusy a hadr, který můžeme z jednoho konce namočit v čisté vodě. Bylo by také dobré, aby všichni, co se účastní kroužku, nosili během některých aktivit zástěry pro výtvarnou výchovu.

3.6 Financování projektu

Domov pod lípou Lipník dostává dotace od Středočeského kraje. Na základě toho, kolik peněz dostane, si vytváří svůj rozpočet, z kterého poté nakupuje potřebné věci. Část finančních prostředků je určena i na výtvarné potřeby. Domov pod lípou Lipník tedy sám disponuje určitým výtvarným materiálem, který bych mohla jako dobrovolník použít při práci s dětmi. V případě poskytnutí financí na zakoupení nového materiálu pro výtvarné činnosti by záleželo na dohodě se zařízením, finanční náročnosti materiálů a v neposlední řadě také na aktuálním rozpočtu zařízení. Výtvarné aktivity nejsou odkázány úplně na všechny pomůcky, které uvádím níže v tabulce, ale jejich zakoupením můžou být aktivity zajímavější. V případě, že by zařízení nemohlo poskytnout žádné finanční prostředky na zakoupení nového materiálu, poskytla bych pro děti výtvarný materiál z domu, nebo bych v průběhu roku nakoupila z vlastních prostředků alespoň pomůcky, které by byly nezbytné pro realizaci některých výtvarných aktivit.

3.7 Výtvarné potřeby a další pomůcky

Pro realizaci všech výtvarných aktivit je dobré mít následující výtvarné potřeby a další potřebné pomůcky, které jsou uvedené v následujících tabulkách. Tabulky jsou rozdělené podle druhu materiálu. Je v nich uvedené množství výtvarného materiálu a ostatních pomůcek, které by bylo potřeba na celý školní rok a také ceny, v kterých by se mohl pohybovat zakoupený materiál. V předposledních dvou tabulkách neuvádím ceny, protože v tabulce nazvané Věci z domácnosti jsou potřeby, které už vlastním nebo se běžně vyskytují v domácnosti a je jich potřeba jen v malých množstvích. V tabulce nazvané Věci určené k vyhození jsou zas věci, které se hodí uschovat pro výtvarné aktivity, ale není je potřeba kupovat, protože stačí, pokud je budeme průběžně uschovávat a nevyhazovat. V poslední tabulce je sečtena celková cena za všechny výtvarné potřeby a další pomůcky. Žlutě zvýrazněné položky v tabulkách značí věci, které se vyskytují v Domově minimálně v počtu jednoho kusu.

Barvy

Položka	Množství	Cena za kus/balení v Kč	Celkem v Kč
pastelky včetně bílé	1x	38,-	38,-
barevné školní křídly	1x	89,-	89,-
vodové barvy	2x	59,-	118,-
tempery	2x	79,-	158,-
tekuté plakátové barvy (tekutá tempera v lahvičce)	2x	77,-	154,-
prstová barva	5x	49,-	245,-
olejové pastely	1x	49,-	49,-
měkké pastely	1x	46,-	46,-
fixy	1x	29,-	29,-
glitrová lepidla se třpytkami (různé barvy)	2x	58,-	116,-
voskovky	2x	25,-	50,-
Celkem			1092,-

Štětce a ostatní nástroje k malování

Položka	Množství	Cena za kus v Kč	Celkem v Kč
ploché štětce (větší velikost, č. 30)	3x	44,-	132,-
ploché štětce (menší velikost, č. 12)	3x	25,-	75,-
kulaté štětce (větší velikost, č. 20)	3x	22,-	66,-
kapátka oční	3x	22,-	66,-
pěnové houbičky	2x	28,-	56,-

pěnové válečky se vzory	1x	99,-	99,-
pěnová razítka čísel	5x	18,-	90,-
Celkem			584,-

Papíry a jiné povrchy

Položka	Množství	Cena za kus/balení v Kč	Celkem v Kč
barevné čtvrtky A3 (modré, světle žluté, světle šedé, šedé, tmavě modré, černé, oranžové, zelené, žluté, béžové, hnědé, zářivě zbarvené)	75x	6,-	450,-
papír větších rozměrů (A1, A0)	2x	8,-	16,-
vinyl nebo lino na linoryt 15x21cm	3x	49,-	147,-
tvrdší karton 50x70cm	2x	24,-	48,-
zrcadlový papír sada A4	1x	125,-	125,-
pěnová guma	2x	18,-	36,-
vlnitá lepenka	2x	11,-	22,-
glitrová pěnová guma	2x	24,-	48,-
papír s glitry	2x	12,-	24,-
barevné papíry A4	2x	19,-	38,-
barevné lepící papíry A4	1x	30,-	30,-

skicák A3 po 10 listů	2x	38,-	76,-
Celkem			1060,-

Ostatní výtvarné pomůcky

Položka	Množství	Cena za kus/balení v Kč	Celkem v Kč
obyčejné nůžky	3x	34,-	102,-
nůžky pro stříhání různých tvarů	3x	39,-	117,-
kelímky na vodu	3x	18,-	54,-
ozdobná děrovačka	1x	175,-	175,-
obyčejná děrovačka	1x	98,-	98,-
kreповá páska	1x	33,-	33,-
obyčejná páska	1x	14,-	14,-
lepící hmota	1x	47,-	47,-
lepidlo pro většinu materiálů se špičkou	1x	26,-	26,-
chlupaté drátky po 10 kusech	1x	25,-	25,-
stuha	1x	30,-	30,-
plst černá 20x30 cm	1x	16,-	16,-
plst bílá 20x30 cm	1x	16,-	16,-
modelovací hmota (plastelína)	3x	29,-	87,-
třpytky (balení po 6 krabičkách)	1x	49,-	49,-
výtvarný ubrus na stůl	3x	30,-	90,-
zástěry na	3x	45,-	135,-

výtvarnou výchovu

Celkem

1114,-

Jiné věci

Položka	Množství	Cena za kus/balení v Kč	Celkem v Kč
barevná brčka tlustší (balení po 40 kusech)	1x	20,-	20,-
umělá lžička (balení po 15 kusech)	1x	10,-	10,-
hliníková fólie	1x	23,-	23,-
provázek	1x	15,-	15,-
lano	3x	23,-	69,-
balónky (balení po 8 kusech)	1x	22,-	22,-
rostlinný olej	1x	30,-	30,-
tekuté potravinářské barvivo	1x	44,-	44,-
balení šumivých tablet	1x	19,-	19,-
šídlo	1x	59,-	59,-
skleněné kuličky (50+1 kusů)	1x	25,-	25,-
zimní omalovánky	3x	11,-	33,-
paspartovací nůž	1x	14,-	14,-
Celkem			383,-

Věci z domácnosti

Věc	Množství
------------	-----------------

vatová tyčinka do uší	Asi 10x
hustý hřeben	1x nebo i 3x
brambory	5x
sůl	3x hrstka soli
forma na kostky ledu	1x
váza	1x
nit	1x
fén na vlasy	1x
CD přehrávač	1x
CD se skladbou od Bedřicha Smetany	1x
nůž	1x

Věci určené k vyhození

Věc	Množství
dřívka od nanuku	3x
větší válcová nádoba s víčkem	3x
ruličky od toaletního papíru	Asi 10 x
časopisy s obrázky	Tolik, kolik jich doma máme
plechovky od limonád	6x
staré oblečení nebo látky, které lze použít jako hadr	3x
kartonové krabice	Uschováme tolik, kolik jich máme

Součet cen za všechny výtvarné potřeby a ostatní pomůcky

Celkem	4233Kč
---------------	---------------

3.8 Propagace

Uživatelé Domova by se o výtvarném kroužku dozvěděli od personálu Domova pod lípou Lipník. Před začátkem každé hodiny by byli případní zájemci o kroužek svoláni a připraveni za pomoci personálu Domova pod lípou Lipník.

3.9 Program kroužku

Program kroužku slouží na celý školní rok. Na každý pátek v týdnu by od dvou hodin odpoledne připadalo jedno výtvarné setkání. Celkem je připraveno 37 výtvarných aktivit, které jsou uspořádané do šesti tematických celků, Obloha, Protiklady, Vlastnosti, Tvoření podle známých umělců, Čára a Mozaika ze čtyř ročních období.

V tematickém celku Obloha je pro uživatele připraveno celkem sedm výtvarných aktivit, pokud nepočítáme úvodní aktivitu, která není tolik nutná. Výtvarné aktivity se soustřeďují na pozorování oblohy a věcí, které můžeme na obloze vidět.

V druhém tematickém celku nazvaném Protiklady je připraveno celkem osm aktivit, pokud znovu nepočítáme úvodní aktivitu. V každé jedné aktivitě je přítomen nějaký protiklad, který se týká buď barev, nebo který můžeme rozeznávat na základě hmatu (aktivita Teplé a chladé a Hladký a drsný povrch) nebo zraku (aktivita Matné a lesklé a Pozitivní a negativní prostor).

V třetím tematickém celku Vlastnosti se nachází pět výtvarných aktivit, v kterých budeme tak trochu experimentovat a využívat při tom vlastnosti barev a některých potravin jako je sůl, rostlinný olej, voda, tekuté potravinářské barvivo a šumivá tableta. Jedině v aktivitě nazvané Teplé a studené barvy nejde o experimentování, ale o vlastnosti teplých barev, které v nás vyvolávají pocit tepla a studených barev, které v nás naopak vyvolávají pocit chladu.

V tematickém okruhu Tvoření podle známých umělců nás čeká dalších pět výtvarných aktivit, v kterých se inspirováme známými umělci a tvoříme v jejich stylu.

Předposlední okruh je nazván Čára a sleduje čáru jako základní element, ze kterého se skládá obraz.

Poslední tematický okruh Mozaika ze čtyř ročních období se skládá z pěti výtvarných aktivit. Ve čtyřech výtvarných aktivitách se snažíme s dětmi vystihnout každé roční období a v páté aktivitě vytváříme mozaiku z vytvořených výkresů.

Při vytváření tematických okruhů Protiklady, Čára a Tvoření podle známých umělců jsem se inspirovala knihou od zahraniční americké autorky Heleny Goren Shafton, která výtvarně tvoří se studenty, kteří mají různá kognitivní a motorická postižení a svá doporučení a i množství výtvarných aktivit sepsala ve své knížce. Z její knihy také uvádím

množství výtvarných aktivit, které jsou v přílohách zdokumentované i obrázky, které pocházejí z její knihy, která je uvedena v bibliografii. Dvě aktivity pochází z knížky od další zahraniční americké autorky Toni Flowers, která učila různé skupiny studentů, či už věkové nebo s různými speciálními potřebami nebo i ty, které pochází z intaktní populace. Zmíněná kniha od Toni Flowers nabízí různé výtvarné aktivity pro děti s poruchami autistického spektra a jiným postižením. Aktivita Ohňostroj pochází z knihy od autorky Lindy Amy. Dalším autorem, od kterého jsem převzala dvě výtvarné aktivity v okruhu nazvaném Tvoření podle známých umělců, je Jan Uhlíř. Jiné dvě aktivity jsou zas převzaté z internetu. Ze zmíněných zdrojů jsem buď převzala výtvarné aktivity bez toho, že bych je nějak výrazně měnila, nebo některé jsem pozměnila trochu více. U více pozměněných aktivit proto uvádím, že byly inspirovány uvedeným zdrojem.

Některé aktivity jsem i sama vymyslela a vytvořila k nim vlastní ukázky. Při vytváření těchto vlastních ukázek jsem někdy zvolila složitější tvary (např. v aktivitě Hladký a drsný povrch), které by bylo potřeba při práci s dětmi zjednodušit. Některé vlastní ukázky jsem vytvořila i k aktivitám převzatých ze zdrojů, na které odkazuju v průběhu práce.

3.9.1 Plán aktivit

1. okruh: Obloha
  1. Obloha s oblaky
  2. Prší
  3. Kaluž
  4. Duha
  5. Noční obloha nad Domovem pod lípou Lipník
  6. Ohňostroj
  7. Vzdušný balón
2. okruh: Protiklady
  8. Teplo a chlad
  9. Teplý a studený vítr
  10. Černá a bílá
  11. Matné a lesklé
  12. Pozitivní a negativní prostor
  13. Kontrastní barvy 1
  14. Kontrastní barvy 2
  15. Hladký a drsný povrch
3. okruh: Vlastnosti
  16. Sůl
  17. Míchání barev
  18. Jak vypadá oranžová
  19. Teplé a studené barvy

- 20. Lávová lampa
- 4. okruh: Tvoření podle známých umělců
  - 21. Lípa pod Domovem
  - 22. Akční malba
  - 23. Mobil neboli pohyblivá socha
  - 24. Třpytivá čísla
  - 25. Tečkované obrazy Aboridžinců
- 5. okruh: Čára
  - 26. Malování čáry
  - 27. Hadi z plastelíny
  - 28. Bludiště
  - 29. Vltava
  - 30. Obrysová čára
  - 31. Malování s kuličkami
  - 32. Koláž z čar
- 6. okruh: Mozaika ze čtyř ročních období
  - 33. Jaro – květina
  - 34. Léto – zmrzlina
  - 35. Podzim – spadané barevné listy
  - 36. Zima – zimní krajina
  - 37. Mozaika ze čtyř ročních období

3.9.1.1 Obloha

Úvodní aktivita

Před zahájením sedmi výtvarných aktivit na téma obloha si můžeme s dětmi nejdříve toto téma uvést nějakou aktivitou. Přineseme si například různé věci, které se vyskytují na obloze. Může to být například model nějakého letadla, hvězda vyrobená z papíru, namalované slunce, plyšový pták, bílý měsíc na černé čtvrtce, nakreslené mraky atd. S dětmi si jednotlivé věci můžeme prohlédnout. Můžeme se jich ptát, jestli někdo z nich už letěl někdy letadlem, jestli někdo rád pozoruje hvězdy, kdo má rád, když venku hezky hřeje slunce, nebo když prší atd. Děti nám mohou odpovědět tím, že pokud něco mají rády, tak se přihlásí. My jim poté můžeme položit nějaké doplňující otázky. Nakonec se všech dětí zeptáme, kde bychom hledali tyto všechny věci (na obloze), kam se musíme podívat, abychom je našli.

Obloha s oblaky

Pomůcky: fotky oblohy s oblaky (viz Příloha č. 1), modrá čtvrtka, nůžky, lepidlo, světle žlutá čtvrtka, tužka, vodové barvy, miska na vodu a ploché štětce.

Příprava: Napustíme vodu do misky. Pro každé dítě připravíme modrou čtvrtku. Vystříhneme kulaté šablony pro slunce.

Cíl: Děti se budou učit zacházet s vodovými barvami.

Motivace: Ukážeme dětem fotky oblohy s oblaky. Pokud je i venku taková obloha, přivoláme děti k oknu a pobídneme je, aby se podívaly na oblohu. Ptáme se jich na to, co vše na ni vidí (oblaky, slunce). Ptáme se, jakou barvu mají oblaky, obloha, slunce a jestli na oblacích vidí i jinou barvu než bílou. Můžeme se také zeptat, jestli jim oblaka něco připomínají, například šlehačku nebo nějaký tvar. Poté jim povíme, že si dnes namalujeme každý svou oblohu s oblaky.

Průběh: Děti na modré čtvrtce, která bude představovat oblohu, ztmaví některá místa pomocí modré vodové barvy. Přechody barev by měly být pokud možno plynulé. Ukážeme dětem, jak třeba namočit štětec do vody a poté do modré vodové barvy. Následně se štětcem ztmavíme některá místa na čtvrtce. Necháme, aby i děti si ztmavily některá místa oblohy. Poté se děti můžeme zeptat, co ještě chybí na obloze. Ukážeme jim, jak lze bílou vodovou barvou namalovat mraky. Mraky namalujeme krouživými pohyby štětce. Necháme děti namalovat si pár mraků. Některé mraky mohou být trochu narůžovělé. Předvedeme dětem, jak lze bílou vodovou barvu smíchat s červenou vodovou barvou a poté se vzniklou narůžovělou bílou namalovat pár mraků. Děti si pak mohou namalovat pár růžových mraků. Nakonec si děti obkreslí pomocí kruhovitě šablony na světle žluté čtvrtce slunce a vystříhnou ho. Poté najdou vhodné místo na obloze pro slunce a přilepí jej tam. Dětem ukážeme, jak lze žlutou vodovou barvou namalovat paprsky slunce. Děti si poté namalují své vlastní paprsky. (viz Příloha č. 1).

Prší

Pomůcky: fotky oblohy před deštěm (viz Příloha č. 2), světle šedá čtvrtka a další tvrdší barevné papíry a časopisy se zajímavými obrázky, různé tvary šablon deštníků, bílá a modrá tempera, misky na vodu a lepidlo.

Příprava: Naneseme na paletu nebo čtvrtku bílou temperu a napustíme do misky vodu. Modrou temperu naneseme do další misky s vodou a zamícháme. Před každé dítě položíme světle šedou čtvrtku.

Cíl: Děti budou moci poznávat různé tvary, vzory a barvy deštníků a budou si moci rozvíjet jemnou motoriku. Aktivita také dětem přinese zážitek z toho, jak kapky modré tempery, které budou představovat déšť, budou padat na deštníky.

Motivace: Ukážeme dětem fotky oblohy před deštěm. Zeptáme se dětí, co vidí na obrázcích a jestli taková oblaka někdy viděly na obloze venku a co následovalo po tom. Co můžeme od takových oblak čekat. Zkusíme se s dětmi dobrat k tomu, že z takových oblak bude pršet. Můžeme se zeptat, jestli mají rády déšť. Zeptáme se jich, co nosíme s sebou, abychom nezmokli.

Průběh: Dětem ukážeme, jak bílou temperou (bude se zředovat s vodou) na světle šedé čtvrtce namalovat zataženou oblohu. Za tu dobu, než jim uschne obloha, si vyberou různé barevné papíry a šablony deštníků, aby si obkreslily deštníky. Pro některé děti může být obtížné obkreslovat a vystříhovat všechny detaily a složité tvary deštníků, a tak jim necháme obkreslit jen vršek deštníku bez stopky nahoře a jeho rukojeti dole. Rukojeť a stopku si pak k nalepenému deštníku samy dokreslí pastelkou. Deštníky si také mohou obkreslit na vybraných stránkách časopisu. Bude jim pak nejspíše potřeba pomoci deštník z časopisu vystříhnout (je třeba použít při obkreslování tužku, která je na obrázcích dobře viditelná). Deštníky obkreslené na jednobarevných čtvrtkách si mohou vystříhnout samy. Složité záhyby jim pak můžeme vystříhnout my. Deštníky si poté samy rozmístí na čtvrtce, kde si namalovaly zataženou oblohu a nalepí je. Dokreslí chybějící části deštníků pastelkou. Deštníky vystřižené z jednobarevných papírů si mohou ozdobit dle své fantazie, ale taky nemusí. Pak jim povíme, že jsme nyní už připraveni na déšť. Děti si vezmou větší kulatý štětec, který namočí do misky se zředěnou modrou temperou a pokapou jím některá místa oblohy. Poté papír nakloní a kapky zředěné modré tempery jim budou stékat na deštníky (viz Příloha č. 2).

Kaluž (inspirováno Flowers, 1992, s. 38)

Pomůcky: fotky kaluže, ve které se odráží obloha (viz Příloha č. 3), plakátové barvy: červená a žlutá, oční kapátko, vinyl

Příprava: Nalijeme do misek zvlášť červenou a žlutou barvu. Každému dítěti dáme jeden vinyl.

Cíl: Děti se budou učit o vlastnostech barev.

Motivace: Ukážeme dětem fotky kaluží. Zeptáme se jich, jestli v ní něco vidí a jestli se někdy dívají do kaluže a vidí v ní odraz samy sebe. Dětem povíme, že si pak uděláme barevnou kaluž z barev.

Průběh: Do očního kapátka si děti napustí červenou barvu a nakapou ji na vinyl. Pozorují jaký tvar "kaluže" jim vznikl. "Kaluž" mohou také rozfoukávat. Poté do kapátka napustí žlutou barvu a nakapou ji do červené barvy a sledují, co se stane.

Duha (inspirováno Flovers, 1992, s. 72)

Pomůcky: fotky oblohy s duhou (viz Příloha č. 4), modrá a světle žlutá čtvrtka, hustý hřeben, vodové barvy nebo tempery: žlutá, bílá a černá, prstové barvy: červená, žlutá a modrá, ploché štětce, misky na vodu, lepidlo a lžička.

Příprava: Pro každé dítě připravíme modrou čtvrtku a vystříhneme kruhovou šablonu pro slunce.

Cíl: Děti se budou seznamovat s barvami a pozorovat stopu, kterou za sebou zanechá hřeben. Rozvíjí si také jemnou motoriku.

Motivace: Ukážeme dětem fotky s duhou. Zeptáme se jich, co na nich vidí a jestli někdy venku viděly duhu a vědí, při jakém počasí vzniká (když prší a zároveň i svítí hezky sluníčko). Necháme je jmenovat, jaké barvy vidí v duze.

Průběh: Dětem ukážeme, jak na některých místech modré čtvrtky namalovat trochu zataženou oblohu. Do bílé barvy přidáme malinko černé a tím nám vznikne našedivělá barva, se kterou namalujeme některá místa oblohy. Děti necháme, aby si namalovaly s našedivělou barvou některá místa oblohy. Poté dětem předvedeme, jak namalovat šedivá a bílá oblaka krouživými pohyby štětce. Děti si poté namalují pár oblak. Následně si obkreslí na světle žluté čtvrtce slunce, pro které najdou vhodné místo na obloze a nalepí jej tam. Ukážeme dětem, jak se dají namalovat se žlutou barvou paprsky slunce, které si děti poté samy namalují. Poté dáme asi lžičku červené, žluté (žluté může být i o trochu více) a modré prstové barvy na kraj obrázku a necháme děti, aby hřeben přes barvy táhly, a tak udělaly duhu. Dáváme pozor na to, aby se děti nezačaly barevným hřebenem česat (viz Příloha č. 4).

Noční obloha nad Domovem pod lípou Lipník (inspirováno Shafton Goren, 2012, s. 20-21)

Pomůcky: fotky noční oblohy a fotka Domova pod lípou Lipník, tmavě modré, šedé a černé čtvrtky, bílé olejové pastely, misky na vodu, černá tempera, hliníková fólie, štětce, lepidlo a kruhová šablona

Příprava: Do misek nalijeme vodu, nastříháme si několik čtverců z hliníkové fólie a poté vystříháme z bílé čtvrtky jednotlivé části domečku, které budou představovat Domov pod lípou Lipník. Z bílé čtvrtky vystříháme také kruh pro měsíc. Pro každé dítě připravíme tmavě modrou čtvrtku.

Cíl: Děti budou výtvarně tvořit a rozvíjet si jemnou motoriku.

Motivace: Ukážeme dětem fotky s noční oblohou a Domovem pod lípou Lipník. Zeptáme se jich, co na nich vidí.

Průběh: Předvedeme dětem, jak bílými olejovými pastely mohou udělat hvězdy a pomocí kruhové šablony měsíc. Poté až to budou mít, jim ukážeme, jak díky zředěné černé temperě udělat noční oblohu. Necháme obrázek uschnout. Oblohu můžeme též dokreslit černou pastelkou. K načrtnutí domečku dětem poskytneme jednotlivé části bílých šablon, které si pak budou obkreslovat na černých a šedých čtvrtkách. Jednotlivé části domečku si pak vystříhnou a sestaví dle sebe na čtvrtce s noční oblohou. Jednotlivé části domečku pak přilepí na čtvrtku. Poté jim ukážeme, jak vystříhnout z hliníkové fólie čtverce, které budou představovat okna. Můžeme jim také poskytnout už předem vystřižené čtverce z hliníkové fólie. Ty nalepí podle svých představ na svůj domeček (viz Příloha č. 5)

Ohňostroj (Amy, 2016)

Pomůcky: fotky ohňostroje (viz Příloha č. 6), černá čtvrtka, tempery, glitrové lepidlo se třpytkami, nůžky a ruličky od toaletního papíru

Příprava: Shromáždíme si papírové ruličky od toaletního papíru. Pro každé dítě připravíme jednu černou čtvrtku.

Cíl: Děti budou sledovat barevné stopy, které za sebou bude zanechávat “světlice“ vytvořená z toaletního papíru. Aktivita tedy podněcuje zrakové vnímání dětí.

Motivace: Zeptáme se nejdříve dětí, co ještě mohou vidět na obloze kromě slunce, mraků, hvězd a měsíce. Pokud děti na to nepřijdou, ukážeme jim fotky ohňostroje. Zeptáme se, co na nich vidí, jestli viděly někdy ohňostroj venku a při jaké události to bylo.

Průběh: Dětem ukážeme, jak je potřeba nastříhnout z jedné strany papírovou ruličku od toaletního papíru. Rulička se nastřihává do proužků. Děti si ji poté nastříhnou. Nastřižené konce je potřeba ještě rozvětvit, aby se dobře namáčely do barvy a pak tiskly. Na papír nanese bílou temperovou barvu. Děti si pak do ní namočí svou “světlici“ a potisknou jí některá místa čtvrtky. Na další papír jim nanese žlutou temperovou barvu a děti si svou “světlici“ znovu namočí a potisknou s ní další místa čtvrtky. Tak to uděláme i s dalšími temperovými barvami a glitrovým lepidlem se třpytkami. Do glitrového lepidla se třpytkami budou namáčet papírovou ruličku, která ještě nebyla namočena do temperových barev (viz Příloha č. 6).

Vzdušný balón (inspirováno Součková, 2017)

Pomůcky: fotky vzdušného balónu, balónky napuštěné héliem nebo balónky nafouklé vzduchem, provázek, papírová krabička, fixy a nůžky

Příprava: Zhotovíme jeden vzdušný balónek jako ukázkou. Poté si připravíme papírové krabičky v různých barvách, do kterých na dvou protilehlých stěnách uděláme celkem čtyři dírký (na každé stěně po dvou dírkách). Dírkami provlečeme čtyři stejně dlouhé provázky, které u dírky zauzlíme. Opačné strany čtyř provázku zatím uzlit nebudeme ani je nebudeme spolu svazovat. Poté nafoukneme různé barvy balónků buď héliem, nebo vzduchem. Balónek poté obmotáme křížem provázkem. Pokud jsme balónek napustili vzduchem, tak nahoře ještě uděláme z provázku očko, abychom jej pak mohli někde zavěsit. Balónky nafouklé héliem někde uvážeme, aby nám neodletěly. Ze spodní strany balónku (okolo místa, kde se nafukuje) ještě navážeme dva stejně dlouhé provázky, které budou sloužit pro svázání balónku s provázky od krabičky.

Cíl: Radost z vypuštění balónu a jeho zdobení. Hotový balón může sloužit pro hru dětí (mohou v něm převážet figurky).

Motivace: Zeptáme se dětí, co vše můžeme vidět ještě na obloze. Co vše se na ní pohybuje. Poté ukážeme dětem fotku vzdušného balónu a zeptáme se jich, co to je a k čemu to slouží.

Průběh: Dětem ukážeme hotový vzdušný balonek. Řekneme jim, že si takový každý vyrobíme. Děti si vyberou barvu balonu a krabičky. Ozdobí si fixy krabičku i balon. Dětem poté pomůžeme svázat balonek s krabičkou. Balonky napuštěné héliem půjdeme s dětmi vypustit ven k letu (viz Příloha č. 7).

3.9.1.2 Protiklady

Úvodní aktivita

Nyní nás bude čekat osm výtvarných aktivit, jejichž společným jmenovatelem je slovo protiklad. Necháme děti, aby samy zkusily přijít na to, že jde o protiklady. Přineseme si s sebou v misce led a necháme děti do něj šáhnout, poté jim do ruky vložíme zahřívací polštářek. V obou případech se jich zeptáme, co cítily a jestli ty pocity byly od sebe navzájem dost odlišné. Zeptáme se jich, jestli je napadne, jakým slovem pojmenováváme dvě věci, které jsou navzájem od sebe dost odlišné. Poté jim ukážeme bílou čtvrtku a vzápětí jim do ruky vložíme černou čtvrtku. Zeptáme se jich, jestli tyto barvy jim připadají navzájem od sebe dost odlišné a jestli už někoho napadá, jakým slovem lze pojmenovat takovou vzájemnou odlišnost dvou věcí, např. chladu a tepla nebo bílé a černé barvy. Poté je necháme přejít si prstem smirkový papír a vzápětí papír zrcadlový (který je na povrchu hladký). Zeptáme se znovu, co v obou případech cítily a jestli ty pocity byly od sebe dost odlišné a jestli už někdo přišel na to, jak nazýváme od sebe dvě natolik odlišné věci (protiklady).

Teplo a chlad (Flowers, 1992, s. 45)

Pomůcky: kostky ledu, prstové barvy: modrá a čtvrtky

Příprava: Připravíme si kostky ledu. Každému dítěti dáme jednu čtvrtku.

Cíl: Děti budou vnímat hmatem chlad a pozorovat, jak působí teplo na led. Aktivita také bude vést děti k vnímání stopy, kterou za sebou bude zanechávat led. Přispívá k rozvoji jemné motoriky.

Motivace: Necháme si děti šáhnout do misky s ledem. Zeptáme se jich, jaký je (studený). Povíme jim, že kostky ledu se například dávají do nápojů, ale že se s nimi dá i malovat.

Průběh: Na papír dáme asi o velikosti vejce modrou prstovou barvu. Děti si do ní vloží kostku ledu, kterou budou táhnout přes celý papír. Budou pozorovat, co se děje s kostkou ledu. Můžeme se jich zeptat, proč se led rozpustil (protože je tady pro něj moc teplo).

Teplý a studený vítr

Pomůcky: fén, barevný kruh z teplých barev (červená, oranžová, žlutá, zelenožlutá a hnědá), barevný kruh ze studených barev (modrozelená, modrá, fialová a červenofialová), čtvrtky, voskovky, nůžky a časopisy

Příprava: Vytvoříme si kruh z teplých voskových barev a kruh ze studených voskových barev. Z časopisu vystříháme různé obrázky (oblečení, doplňky), které se nám budou hodit k tématu.

Cíl: Děti získají povědomí o teplých a studených barvách. Aktivita rozvíjí představivost a dává prostor pro vlastní tvořivost.

Motivace: Pustíme dětem na ruce teplý vzduch fénu a zeptáme se jich, co cítily. Potom jim pustíme chladný vzduch z fénu a zeptáme se jich, co cítily nyní a v čem byl poslední vzduch jiný než ten první. Poté se jich zeptáme, jestli i venku na nás takhle může foukat studený vzduch a kdy takový vzduch na nás fouká (třeba v zimě). A také jestli na nás může i venku foukat teplý vzduch a kdy na nás bude nejspíše foukat (třeba v létě). Zeptáme se jich, jestli je napadne, jak se vzduch, který na nás venku fouká, ještě jinak nazývá (vítr, zeptáme se otázkou: Nazývá se vítr?) Následně dětem povíme, aby si představily, že by se vítr měl stát bytostí, kterou bychom měly nakreslit. Jedna část z nich si bude představovat bytost větru, která fouká studeně, a budou kreslit studený vítr a druhá část si bude představovat bytost větru, která fouká teple, a budou kreslit teplý vítr.

Průběh: Dětem poté povíme, že teplý vítr má své vlastní barvy a studený má zas jiné než ten teplý a my je musíme správně přiřadit. Ukážeme dětem kruh s teplými barvami a kruh se studenými barvami a zeptáme se jich, že z kterých barev je jim více teplo. Poté se jich zeptáme, z kterých barev je nám více zima. Potom si vyjmenujeme jednotlivé barvy na teplém kruhu a vybereme jednotlivé barvy voskovek pro děti, co budou kreslit teplý vítr. To samé uděláme i pro studený vítr. Dětem ještě povíme, že si mohou na svůj vítr lepit i různé obrázky z časopisů, které by mohl nosit podle toho, jestli je teplý, nebo studený. S dětmi si můžeme také předem říci, které obrázky z časopisů by se mohly hodit pro teplý nebo studený vítr.

Černá a bílá (Shafton Goren, 2012, s. 61-62)

Pomůcky: bílá a černá čtvrtka A3, bílé a černé vzorované papíry, různé materiály na koláž (látky, příze atd.) mající buď černou, nebo bílou barvu, černé a bílé pastelky i pastely, lepidlo a nůžky

Příprava: Černou čtvrtku A3 přelomíme v půlce (delší stranu nekrátíme) a ustříhneme. Černý pás poté přilepíme na bílou čtvrtku A3 (takže budeme mít polovinu čtvrtky bílou a druhou polovinu černou).

Cíl: Aktivita bude dětem pomáhat pochopit kontrast: černá a bílá.

Motivace: Dětem můžeme ukazovat černé předměty a pokládat je nejdříve na černou čtvrtku a poté na bílou čtvrtku. Děti se můžeme ptát, na které čtvrtce jsou předměty lépe vidět (více vyniknou). Poté si můžeme vzít černou pastelku a kreslit s ní po černé čtvrtce a pak po bílé čtvrtce a zeptat se dětí, na které čtvrtce je pastelka více vidět. Totéž můžeme udělat i s bílou pastelkou. Můžeme jim povědět, že černá a bílá jsou barvy, které jsou navzájem od sebe dost odlišné. Můžeme se zeptat, jestli si někdo vzpomene, jak nazýváme takové věci, které jsou navzájem od sebe dost odlišné, jsou si opakem (protiklady). Dětem poté můžeme povědět, že díky tomu, že černá a bílá jsou barvy opačné, jsou to protiklady, jsou od sebe velmi dobře rozlišitelné, bílou hned rozlišíme na černé barvě a černou zase hned od pohledu rozlišíme na bílé barvě.

Průběh: Dětem rozdáme čtvrtky, které jsou z poloviny bílé a z poloviny černé. Poté jim dáme k bílé polovině čtvrtky všechny materiály na koláž, které jsou černé, a k černé polovině jim přiložíme všechny materiály, které jsou bílé. S dětmi si jednotlivé předměty můžeme prohlédnout. Děti poté budou umisťovat a lepit předměty na stranu čtvrtky, která má opačnou barvu než lepené předměty. Děti také mohou použít černé a bílé pastelky (i pastely) a mohou si i samy z černých a bílých papírů vystříhovat tvary, které nalepí na příslušnou stranu čtvrtky (viz Příloha č. 8).

Matné a lesklé (Shafton Goren, 2012, s.75-76)

Pomůcky: karton, hliníková folie, tempery, štětce, třpytky nebo flitry, lepidlo, páska a matné a lesklé předměty

Příprava: Pro každé dítě obalíme karton hliníkovou fólií, kterou ze zadní strany kartonu přilepíme páskou. Do misek připravíme tempery.

Cíl: Děti budou vnímat strukturu a barvu výrobku.

Motivace: Dětem ukážeme matné a lesklé předměty. Například jim ukážeme matný a lesklý obal, nebo matnou a lesklou sklenici. Zeptáme se, v čem jsou například sklenice odlišné. Vyzveme je, aby se dívaly do lesklé sklenice, a pak zas do té matné. Jedna od sebe bude více odrážet předměty, naši tvář, druhá vůbec. Děti nám můžou v místnosti ukazovat různé předměty, které jsou lesklé a naopak zas i ty, které jsou matné.

Průběh: Ukážeme dětem, jak malovat temperovými barvami matné skvrny, na místech, které se na folii nelesknou. Poté se může část folie pokapat lepidlem a posypat třpytkami nebo se na ni můžou přilepit flitry. Malování štětcem na folii poskytne dětem také jinou zkušenost a zážitek než malování na papíru (viz Příloha č. 9).

Pozitivní a negativní prostor (Shafton Goren, 2012, s. 88)

Pomůcky: papír, pastelky a maskovací páska

Příprava: Ujistíme se, že pásku lze snadno odlepit od papíru.

Cíl: Děti budou moci zkoumat pozitivní a negativní prostor. Hotový výtvar také budí iluzi hloubky.

Motivace: Dětem můžeme ukazovat různé obrázky, které vynikají z pozadí (mají pozitivní a negativní prostor). Děti nám mohou říkat, co na obrázcích vidí. Můžeme se jich zeptat, že proč jsou obrázky tak hezky vidět (protože mají za sebou pozadí/barvy, které jim umožňují hezky vyniknout).

Průběh: Předvedeme dětem, jak lze trhat maskovací pásku a lepit ji na papír. Děti si poté vezmou pastelky a budou s nimi čmárat přes celý papír a vrstvit jednotlivé barvy na sebe. Poté maskovací pásku opatrně odlepíme a děti mohou sledovat vzniklý výtvar. (viz Příloha č. 10)

Kontrastní barvy 1 (Shafton Goren, 2012, s. 93-94)

Pomůcky: oranžové, zelené a žluté čtvrtky, temperové barvy a nástroje, které se dají použít k nanášení barvy jako je například peří, vatové tyčinky do uší, síť, okraje z vlnité lepenky, zubní kartáček, houbičky, pěnové natáčky do vlasů, vidličky, šňůra, příze atd.

Příprava: Připravíme si všechny potřebné nástroje k nanášení barvy.

Cíl: Aktivita přispívá k vnímání vzorů a textury, kterou za sebou budou zanechávat různé nástroje, s kterými budeme na papír nanášet barvu. Jde také o vnímání kontrastních barev.

Motivace: Předvedeme dětem, jak lze s jednotlivými nástroji vytvářet různé vzory a textury. Zároveň si budeme brát takové barvy papíru a temperové barvy, které jsou navzájem k sobě kontrastní. Dětem můžeme povědět, že tak jako bílá je dobře viditelná na černé, tak například fialová barva je dobře viditelná na žluté čtvrtce. Jsou to kontrastní barvy.

Průběh: Necháme děti, aby si zkusily s různými nástroji vytvářet vzory a textury na čtvrtkách. Dohlédneme na to, aby si zvolily navzájem kontrastní barvy, tedy například oranžovou čtvrtku s modrou barvou, zelenou čtvrtku s červenou barvou a žlutou čtvrtku s fialovou barvou (viz Příloha č. 11).

Kontrastní barvy 2 (Shafton Goren, 2012, s. 93-94)

Pomůcky: lepidlo, čtvrtku se zářivou barvou (například zářivě růžovou), nůžky pro stříhání různých tvarů

Příprava: Aktivita navazuje na předchozí výtvarnou činnost. Čtvrtky, které děti v předchozí aktivitě malovaly s různými předměty, nastříháme do proužků.

Cíl: Děti budou vnímat tvary, které za sebou zanechají nůžky s různě tvarovanou čepelí. Znovu budou vnímat kontrastní barvy a strukturu a texturu pomalovaných papírů, které vyniknou na zářící čtvrtce.

Motivace: Dětem ukážeme nastříhané proužky s různými vzory, které vytvářely v předchozí aktivitě a ukážeme jim, jak je lze stříhat ještě na menší kousky s různými tvarovými nůžky. Necháme jim podrobně si prohlédnout různé tvary, které za sebou zanechají nůžky s různou čepelí. Vystřižené kousky přiložíme na zářivě zbarvenou čtvrtku a ukážeme dětem, jak vystřižené kousky jsou na ní dobře viditelné.

Průběh: Necháme děti stříhat papírové proužky s různě tvarovanými nůžky. Nastříhané kousky papíru s různou texturou poté budou lepit na zářivě barevný papír (viz Příloha č. 12).

Hladký a drsný povrch

Pomůcky: jednobarevná čtvrtka, fixy, provázek a lepidlo se špičkou, papíry a věci s hladkým povrchem: zrcadlový papír (různé barvy), pěnová guma, papíry a věci s drsným povrchem: vlnitá lepenka v různých barvách, glitrová pěnová guma, papír s glitry a papír s různými hrbolatými výstupy

Příprava: Na jednobarevný papír rozmístíme do různých sluček provázek, který následně přilepíme pomocí lepidla se špičkou. Provázek na papír přilepíme pro každé dítě. Můžeme vytvořit různé papírové šablony (čtverce, obdélníky, kruhy, srdce, květiny a různé tvary). Některé tvary můžeme předem vystříhnout na drsných a hladkých papírech.

Cíl: Aktivita je zaměřená na citlivost hmatu dětí. Děti budou hmatem rozeznávat hladké a drsné povrchy. V aktivitě si také procvičí jemnou motoriku.

Motivace: Dětem ukážeme hotový výrobek, který si budou moci prohmatat, a tak hmatem zjistit, jestli cítí hladké nebo drsné povrchy.

Průběh: Děti dostanou jednobarevný papír s nalepeným provázkem ve slučkách. U každé slučky si napíše slovo drsný nebo hladký. Podle toho si pak budou obkreslovat různé tvary na papírech buď s hladkým, nebo drsným povrchem. Tvary si mohou nakreslit také samy. Pokud to bude potřebné, dětem s vystřihováním pomůžeme. Děti si poté do slučky nadepsané slovem hladký rozmístí dle sebe všechny vystřižené papíry a věci s hladkým povrchem a přilepí. Do slučky nadepsané slovem drsný si rozmístí všechny vystřižené papíry a věci s drsným povrchem a přilepí je tam. Takto budou postupovat i u dalších sluček. Dohlédneme na to, aby děti správně umísťovaly drsné a hladké papíry a věci do příslušných sluček. Nakonec si děti mohou ohmatat jednotlivé předměty v jednotlivých slučkách (viz Příloha č. 13).

3.9.1.3 Vlastnosti

Sůl (Goren Shafton, 2012, s. 86-87)

Pomůcky: sůl, vodové barvy, misky na vodu, štětce, bílé čtvrtky nebo akvarelové papíry

Příprava: Připravíme si sůl do malých mističek pro každé dítě.

Cíl: Aktivita nabízí možnost pro zkoumání barev a struktury, kterou vytvoří sůl vhozená do mokré malby. Dozví se nebo si jen zopakují některé vlastnosti soli a uvidí novou

vlastnost soli, která se projeví poté, co ji vhodí do mokré malby (sůl bude vytvářet v malbě malé bílé bublinky).

Motivace: Ukážeme dětem mističku se solí. Zeptáme se, jestli vědí, co to máme v misce. Můžeme je nechat, aby pár zrněk soli ochutnaly. Zeptáme se dětí, jakou chuť má sůl, k čemu se používá (k ochucování jídel). Můžeme se také zeptat, jestli vědí k čemu dalšímu, se může používat (v zimě k posypávání chodníků, abychom neuklouzli, sůl totiž rozpouští led nebo zabraňuje jeho vzniku). Poté jim povíme, že dnes budeme pozorovat, co se stane, když solí posypeme mokrou malbu.

Průběh: Dětem rozdáme bílé čtvrtky nebo akvarelové papíry. Připomeneme jim, jak třeba pracovat s vodovými barvami. Při každé změně barvy třeba namočit štětec do vody a zamíchat s ním v ní. Pokud štětec namočíme do vody jen trochu a vložíme ho do další vodové barvy, mohou nám vzniknout nové barvy a různé odstíny. Dětem ponecháme v malování s vodovými barvami volnost. Poté je včas zastavíme, aby papír nebyl moc namoklý a nestala se nám z toho kaše. Každému dítěti dáme do rukou miskou se solí, aby si s ní posypalo ještě mokrou malbu. Děti budou pozorovat, jak sůl působí na malbu a vytváří v ní malé bílé bublinky. Můžeme se dětí ptát, co způsobuje sůl v malbě. Necháme je, aby nám zkusily popsat, co vidí. Nakonec až nám malba uschne, sůl z ní odstraníme (viz Příloha č. 14).

Míchání barev (Shafton Goren, 2012, s. 53-54)

Pomůcky: bílá čtvrtka, tempery: červená, žlutá a modrá, misky na vodu, štětce a zhotovené barevné kolo

Příprava: Vytvoříme si barevný kruh z temper. Kruh bude rozdělen do šesti částí a bude vyplněn barvami v následujícím pořadí: žlutá, oranžová, červená, fialová, modrá a zelená. Poté pro každé dítě připravíme čtvrtku, na kterou načrtne kruh a rozdělíme ho do šesti částí. Napustíme do misky vodu.

Cíl: Aktivita rozvíjí pochopení barevného přechodu barev a jejich míchání. Děti budou seznámeny s vlastností tří barev (žluté, červené a modré), z kterých se dají díky míchání vytvořit další tři barvy (oranžová, fialová a modrá).

Motivace: Dětem ukážeme barevný kruh. Necháme je vyjmenovat barvy, které na něm vidí. Požádáme některé dítě, aby nám spočítalo, kolik barev je na kruhu. Poté jim ukážeme tři temperové barvy (žlutá, červená a modrá) a necháme je, aby je přiložily

k odpovídajícím částem barevného kruhu. Zeptáme se dětí, jestli nám budou stačit tyto tři barvy pro namalování všech barev na kruhu. Dětem povíme, že tyto tři barvy nám stačit budou, protože mají tu vlastnost, že dokážou vytvořit zbývající barvy na kruhu (oranžovou, fialovou a zelenou). Povíme jim, že si to nyní ukážeme, jak toho lze docílit.

Průběh: Každému dítěti rozdáme čtvrtky s načrtnutými kruhy, které jsou rozděleny do šesti částí. Necháme je, aby si každou část nadepsaly příslušnou barvou. Dohlédneme při tom, aby si barvy psaly v správném pořadí, budeme jim je proto diktovat postupně. Barvy si mohou psát pastelkami, které jsou v barvě čteného slova. Poté budeme pracovat s každým dítětem individuálně. Ostatní děti se zatím mohou dívat nebo věnovat se jiné činnosti. Budeme mít před sebou barevný kruh a tři temperové barvy na papíře a kelímeček s vodou. Nejdříve si dítě namočí štětec do žluté barvy a vymaluje jím část kruhu označenou pro žlutou barvu. Ukážeme rukou na barevný kruh a zeptáme se, jakou barvu vidí vedle žluté. Měla by to být oranžová barva. Vyzveme ho, aby se podívalo na papír s temperovými barvami, jestli na něm vidí oranžovou barvu. Oranžová barva tam nebude, takže mu povíme, že ji musíme vytvořit smícháním dvou barev, které máme na papíru (žluté a oranžové). Dítě si na volném papíru vytvoří oranžovou barvu a vymaluje s ní další příslušnou část kruhu. Takto budeme postupovat i u dalších barev, kdy bude následovat červená, poté fialová, kterou namícháme pomocí červené a modré barvy, dále modrá barva a nakonec zelená, která vznikne smícháním modré a žluté barvy. S dítětem si pak vyjmenujeme barvy, které mu stačily na vytvoření šesti barev na kruhu (žlutá, červená a modrá). Jsou to totiž barvy, z kterých lze namíchat další barvy (oranžovou, fialovou a zelenou). Předchozí postup zopakujeme s každým dítětem zvlášť (viz Příloha č. 15).

Jak vypadá oranžová

Pomůcky: čtvrtky, kruhové šablony, tužky, pastelky: žluté a červené, fixy: žluté a červené, voskové barvy: žluté a červené, olejové pastely: žluté a červené, měkké pastely: žluté a červené, prstové barvy: žluté a červené, temperové barvy: žluté a červené, vodové barvy: žluté a červené, hadr nebo ubrousky a kelímky s vodou.

Příprava: Na čtvrtku načrtneme osm kruhů, nad které napíšeme výtvarný materiál, kterým budou vyplněny (např. pastelky, fixy, voskové barvy, olejové pastely, měkké pastely, prstové barvy, temperové barvy, vodové barvy). Čtvrtky s nadepsanými kruhy zhotovíme pro každé dítě. Hadr trochu namočíme do vody.

Cíl: Děti uvidí, jak se tvoří oranžová barva a také jakou stopu za sebou bude zanechávat různý výtvarný materiál. Některé děti možná poznají, že s některým výtvarným materiálem lze oranžovou barvu vytvořit lépe a s některým hůře.

Motivace: Děti se můžeme zeptat, jaká barva se jim líbí a jestli se jim líbí oranžová. Co všechno má oranžovou barvu atd.

Průběh: Dětem rozdáme čtvrtky s osmi kruhy a nadepsaným výtvarným materiálem. Děti můžeme vždy nechat přečíst výtvarný materiál, kterým je nadepsán daný kruh. Děti si poté vezmou daný výtvarný materiál a vymalují s ním kruh nejprve žlutou a pak červenou barvou a u jiných výtvarných materiálů si barvu smíchají předem na vedlejším papíru, u měkkých pastelů barvy smíchají přímo v kruhu prstem, tak aby vždy vznikla oranžová barva. Do hadru se pak mohou utřít po použití měkkých pastelů a prstových barev (viz Příloha č. 16).

Teplé a studené barvy

Pomůcky: fotky ohně, čtvrtky, nanukové dřívko, lepidlo, prstové barvy a olejové pastely

Příprava: Tužkou uděláme v půlce každé čtvrtky svislou čáru.

Cíl: Děti budou vnímat pocit tepla z teplých barev a pocit chladu ze studených barev.

Motivace: Můžeme si povídat o tom, co vše může být teplé a pak, co vše může být studené.

Průběh: Dětem rozdáme rozpůlené čtvrtky. Na jednu půlku namalují prstovými barvami oheň. Můžeme před ně dát fotku ohně jako inspiraci. Oheň budou malovat žlutou, červenou a oranžovou barvou, kterou je potřeba smíchat ze žluté a červené prstové barvy. Na druhou půlku čtvrtky si tužkou načrtnou tvar nanuku. Můžeme jim předvést, jak ho lze načrtnout nebo pro ně připravíme šablony. Vnitřek nanuku vymalují studenými prstovými barvami, jako jsou modrá, zelená a fialová, kterou je potřeba smíchat z modré a červené prstové barvy. K namalovanému nanuku přilepíme dřevěné dřívko od nanuku. Nakonec si děti mohou, ale také nemusí připsat k ohni s olejovými pastely teplých barev slova: teplý jako oheň a k nanuku zase pastely v studených barvách slova: studený jako nanuk (viz Příloha č. 17).

Lávová lampa (Sara Beauty Corner – DIY, Comedy, Makeup, Nail Art, 2017)

Pomůcky: vyšší sklenice nebo váza na květiny, voda, rostlinný olej, potravinářské barvivo a šumivé tablety

Příprava: Doneseme si s sebou všechny uvedené potraviny. Trochu vody napustíme do džbánu.

Cíl: Aktivita dětem nabízí příjemnou podívanou. Pokaždé, když přidáme některou výše uvedenou potravinu do vázy, tak se stane něco nového díky vlastnostem, které mají tyto potraviny.

Motivace: Zeptáme se dětí, jestli rády vaří. Co mají rády na vaření a jaké jídlo jim nejvíce chutná. Poté jim povíme, že si uděláme takový pokus s potravinami. Samozřejmě jim povíme, že to k jídlu ani k pití nebude, ale bude příjemné se na to dívat.

Průběh: Doprostřed stolu dáme vázu. Každému dítěti dáme jednu potravinu, kterou vlije nebo vhodí do vázy, až na něj přijde řada. Nejdříve se váza naplní olejem, poté se do ní vlije trocha vody. Voda začne klesat ke dnu vázy a začnou se tvořit bubliny. Poté se do vázy nakape pár kapek potravinářského barviva. Kapky potravinářského barviva se nesmíchají s olejem, takže budou v něm hezky vidět, jak klesají až ke dnu vázy, kde je voda. Nakonec se do vázy vhodí šumivá tableta, která spadne hned na dno. Tableta začne šumět a uvolňovat malé bubliny, které začnou i s barevnou vodou stoupat vzhůru. Poté co oxid uhličitý unikne do vzduchu, barevné a vodové bubliny zůstanou chvíli na povrchu oleje a poté začnou klesat znova ke dnu. Aktivita nabízí příjemnou podívanou díky bublinám, které se pohybují směrem nahoru a dolů.

3.9.1.4 Tvoření podle známých umělců

Lípa pod Domovem (inspirováno Uhlíř, 2002, s. 58-59)

Pomůcky: obrazy Paula Signace, fotky lípy pod Domovem, brambory, béžová čtvrtka, tempéry, kelímeček s vodou

Příprava: Z brambor vyrobíme razítka pro kůru stromu a pro listy lípy. Vytvoříme šablonu pro strom lípy bez listů.

Cíl: Děti budou vnímat jednotlivé stopy, které za sebou budou zanechávat razítka z brambor. Nakonec uvidí všechny stopy jako celek, z nichž je vytvořen celý strom.

Motivace: Dětem ukážeme obrazy Paula Signace. Zeptáme se, co na nich vidí a jestli se jim líbí. Můžeme upozornit na malé body, z nichž je celý obraz namalovaný. Poté se děti zeptáme, jestli vědí, jak se jmenuje strom, který mají před Domovem. Můžeme jim také ukázat jeho fotky.

Průběh: Dětem rozdáme béžové čtvrtky, na kterých si obkreslí pomocí šablony strom lípy. Poté si děti vezmou bramborové razítko pro kůru stromu a větve a budou si ho namáčet do dvou odstínů hnědé (tmavé a světlé). Razítko si mohou také mazat štětcem. Listy lípy zase vytvoří pomocí bramborového razítka pro listy, které budou namáčet také do dvou odstínů zelené (světlé a tmavé). Z listů, které budou libovolně tisknout k větvím, vznikne koruna stromu. Odstíny hnědé a zelené dětem z temper namícháme. Razítkování je třeba včas ukončit, aby nedošlo k přeplnění plochy (viz Příloha č. 18).

Akční malba (Uhlíř, 2002, s. 74-75)

Pomůcky: fotky obrazů Jacksona Pollocka, krémová barva čtvrtky, plechovky od limonád, šídlo, tekuté temperové barvy: bílá a černá

Příprava: Do dna plechovek od limonád uděláme otvor šídlem.

Cíl: Děti budou sledovat, jak tekutá temperová barva vytéká z otvoru v plechovce a tvoří na papíru různé čáry a skvrny podle toho, jak děti pohybují plechovkou.

Motivace: Dětem ukážeme fotky obrazů Jacksona Pollocka a povíme jim, že dnes budeme tvořit takové obrazy.

Průběh: Do plechovky s otvorem nalijeme tekutou bílou temperu a necháme děti s ní pohybovat nad čtvrtkou otvorem v plechovce směrem dolů. Poté do další plechovky s otvorem nalijeme černou tekutou temperu a necháme děti s ní pohybovat nad čtvrtkou.

Mobil neboli pohyblivá socha (Shafton Goren, 2012, s. 98)

Pomůcky: fotky pohyblivých soch Alexandra Caldera, zářivě zbarvený papír pro každé dítě, barevná čtvrtka, barevná tlustší brčka, páska, nit, nůžky, tužka a děrovačka

Příprava: Ze zářivě zbarveného papíru vystříháme čtverce a z barevné čtvrtky vystříháme kruhy asi o průměru 5 centimetrů. Brčka nastříháme asi do délky 2,5 centimetrů. Nakonec nit obalíme na jedné straně páskou a na druhém konci uděláme uzel.

Cíl: Aktivita v dětech rozvíjí pochopení pro linii a tvar a také jim ukazuje, jak třírozměrný výtvar může reagovat s okolním světem: točí se a kroutí.

Motivace: Dětem můžeme povědět, že Alexander Calder byl umělec, který vytvářel pohyblivé sochy, a můžeme jim ukázat pár ukázek jeho tvorby. Poté jim můžeme ukázat i obrázek výtvoru, který budeme spolu vytvářet a říct, že to bude také jakási pohyblivý výtvor.

Průběh: Před sebou můžeme mít obrázek hotového výtvoru a ukazovat na něm dětem postupně jednotlivé části, kterým se budeme věnovat a skládat je do výsledného výtvoru, který je na obrázku. Dětem ukážeme, jak lze udělat pomocí děrovačky díрку doprostřed barevného kruhu. Možná bude potřeba dohlédnout na to, aby vyvinuly správný tlak pro vyříznutí dírky. Předvedeme jim také, jak lze přes konec nitě, který je obalený páskou provléknout barevná nastříhaná brčka a barevné kruhy. Děti necháme, aby si vzaly nit a provlékly přes ni brčka a kruhy. Dětem poté ukážeme, jak lze na zářivě zbarveném papíru nakreslit tužkou spirálu. Děti si načrtnou svou spirálu. Poté jim předvedeme, jak lze spirálu vystříhnout tím, že nůžky vedeme po načrtnuté čáře. Děti si spirálu mohou vystříhnout. Poté si děrovačkou udělají na jednom konci spirály díрку. Spirálu poté přivážeme na konci nitě, kterou jsme zavázaly. Hotový výtvor můžeme někde zavěsit a pozorovat jeho pohyb (viz Příloha č. 19).

Třpytivá čísla (Shafton Goren, 2012, s. 99-100)

Pomůcky: fotky obrazů čísel Jaspera Johnse, bílá čtvrtka, glitrová lepidla se třpytkami v různých barvách, pěnová razítka čísel nebo houbičky a šablony ve tvaru čísel

Příprava: Pokud nemáme pěnová razítka čísel, vezmeme si čtvrtku a vyřezeme v ní otvory ve tvaru čísel. Poté kolem otvorů ve čtvrtce uděláme například kruhy a nůžkami je vystříhneme. Získáme tak šablony pro tisk čísel pomocí houbičky.

Cíl: Aktivita poskytne dětem možnost použít čísla k vlastnímu sebevyjádření se a tvoření umění.

Motivace: Dětem ukážeme fotky obrazů Jaspera Johnse. Zeptáme se jich, co na nich vidí.

Průběh: Dětem ukážeme, jak pracovat s pěnovými razítky nebo s houbičkami a šablonami ve tvaru čísel. Pro tisk používáme různá čísla, která můžeme tisknout v různých směrech a v různých barvách na bílou čtvrtku. Určíme jednotlivá pěnová razítka nebo houbičky pro

konkrétní barvy, aby se barvy nesmíchávaly a nevznikla nám z toho hnědá změť. Houbičky je možná dobré trochu navlhčit čistou vodou, předtím než je ponoříme do barvy. Dáváme pozor na to, aby děti nenaduživaly pěnová čísla a nedošlo tak k přeplnění papírové čtvrtky čísly, která by tak mohla zaniknout (viz Příloha č. 20).

Tečkované obrazy Aboridžinců (Shafton Goren, 2012, s. 103-104)

Pomůcky: fotky tečkovaných obrazů Aboridžinců, černé čtvrtky, vatové tyčinky do uší, tempery, barevné samolepky ve tvaru kruhu, nebo vystřižené menší kruhy z barevného lepícího papíru, krepová páska, velké šablony lidí, zvířat nebo předmětů a nůžky

Příprava: Vyrobíme si různé šablony lidí zvířat nebo předmětů. Černé čtvrtky v případě potřeby zmenšíme tak, aby svou velikostí byly přizpůsobené velikosti šablony. Pokud nemáme samolepky ve tvaru kruhu, vystříháme z barevných lepících papírů několik kruhů.

Cíl: Děti budou mít příležitost seznámit se s uměním jiné kultury a zároveň jim aktivita poskytne možnost pro zkoumání barev a tvarů.

Motivace: Dětem ukážeme fotky tečkovaných obrazů Aboridžinců, ptáme se jich, co na nich vidí.

Průběh: Děti si vyberou šablonu, kterou přilepíme krepovou páskou na černé čtvrtce. Dětem ukážeme, jak lepit barevné kruhové samolepky nebo barevné kruhy z barevného lepícího papíru dovnitř šablony. Poté jim ukážeme, jak lze vatovou tyčinku namočit do temperové barvy a vytvářet s ní tečky uvnitř šablony. Zdůrazníme, že je potřebné malovat tečky nebo lepit kolečka až k vnitřním okrajům šablony (aby se zachoval tvar). Nakonec až nám barva uschne, odlepíme šablonu (viz Příloha č. 21).

3.9.1.5 Čára

Malování čáry (Shafton Goren, 2012, s. 55-56)

Pomůcky: tlustší šňůry, lana nebo příze, barevné čtvrtky a kontrastní temperové barvy ke čtvrtce

Cíl: Děti budou vnímat čáru, která vznikne otiskem lana. V náhodně otisklých čarách poté mohou hledat jednoduché tvary nebo jim známé předměty. Aktivita tedy i rozvíjí představivost dětí.

Motivace: Pokusíme se zavést pojem čára. S dětmi můžeme v místnosti nebo na jejich tričkách hledat různé čáry.

Průběh: Každému dítěti dáme čtvrtku. Dětem ukážeme, jak třeba lano namočit v barvě a poté ho umístit někde na čtvrtce a udělat jeho otisk, aby nám vznikla čára. Děti možná budou potřebovat pomoc s přitlačením lana ke čtvrtce. Necháme děti, aby lano na čtvrtce otiskly vícekrát. Poté s nimi diskutujeme o tom, co vidí ve vzniklých tvarech. V ukázce našly třeba velrybu (viz Příloha č. 22).

Hadi z plastelíny

Pomůcky: fotky různě barevných a stočených hadů, plastelína v různých barvách, hnědé a bílé čtvrtky A3

Příprava: Před každé dítě dáme dvě čtvrtky, bílou a hnědou.

Cíl: Děti vytvoří hady, kteří budou objemní, ne jen nakreslení na papíře. Budou vidět na fotkách, jak se had může různě stočit nebo ohnout a podle toho se pokusí stočit nebo ohnout i hada z modelíny. Výsledkem tak budou různí hadi, kteří jsou různě ohnutí. Děti také mohou sledovat barevnost, která vznikne po spojení dvou barevných modelín.

Motivace: Dětem ukážeme fotky hadů, ptáme se jich na jejich barvy, a sledujeme, jak jsou různě ohnutí.

Průběh: Nejdříve si vezmeme modelínu jedné barvy, kterou trochu rozválíme mezi dvěma rukama. Děti po nás budou opakovat. Poté ji položíme na bílou čtvrtku a s jednou rukou ji dále na ní válíme. Z modelíny nám postupně začne vznikat protáhlý váleček, který rukou pořád na čtvrtce válíme, tak aby byl všude stejně hrubý. Toho docílíme tím, že ruku pořád přemísťujeme na místa modelíny, která jsou hrubší, a válíme ji na nich, až docílíme potřebné délky kulatého válce. Poté tělo hada přemístíme na hnědou čtvrtku a ohneme ho nebo stočíme na ní. Následně přitiskneme ukazováček na jeden konec kulatého válce, a tím vytvoříme hlavičku hada. Poté z černé plastelíny uválíme dvě malé kuličky, které přilepíme na hlavu hada jako oči. Dětem také můžeme předvést, jak vyrobit dvoubarevného hada tím, že dva kusy barevných modelín roztrháme na několik menších kousků, které poté střídavě zatlačíme do sebe. Potom se už postup znovu opakuje, modelínu opět trošku kutálíme mezi oběma rukama, a pak jednou rukou na bílé čtvrtce až zhotovíme celého hada i s hlavou a očima (viz Příloha č. 23).

Bludiště

Pomůcky: černá čtvrtka A3, prstové barvy: žlutá a bílá, bílá pastelka, pastely: žluté a bílé, provázek, lepidlo se špičkou a hadr navlhčený na jednom konci čistou vodou a nůžky

Příprava: Pro každé dítě nalepíme na černou čtvrtku hranaté a kulaté bludiště z provázku.

Cíl: Děti budou vést svůj prst po směru bludiště tam a zpět a hned poté budou opakovat na volných místech na čtvrtce směr, kterým vedly svůj prst. Za sebou tak budou zanechávat stopu bílé nebo žluté prstové barvy.

Motivace: Můžeme se děti zeptat, jestli vědí, co to je bludiště a jestli nějaké někdy viděly.

Průběh: Položíme před děti černé čtvrtky s dvěma bludišti. Necháme je určit, které bludiště chtějí mít bílé a které žluté. Poté nanese postupně do jednoho a pak i do druhého bludiště žlutou nebo bílou prstovou barvu. Barvu nanese po kouskách po celé délce bludišť. Děti pak budou barvu ve směru bludiště roztírat tam a zpět, poté s prstovou barvou namalují na volném místě čtvrtky čáru, která odpovídá tvaru, jakým před chvílí vedly svůj prst bludištěm. Stejný postup zopakují i pro druhé bludiště. Prst si poté mohou otřít do hadru a bílou pastelkou nebo bílými a žlutými pastely nakreslit na volná místa čtvrtky čáry ve směru jednoho nebo druhého bludiště (viz Příloha č. 24).

Vltava

Pomůcky: bílý papír větších rozměrů A1 nebo A0, modré tlusté fixy (různé odstíny modrě), mapa, na které je vidět tok řeky Vltavy, CD přehrávač a CD se skladbou Vltava od Bedřicha Smetany

Příprava: Připravíme si všechny pomůcky. Pokusíme se pokud možno sehnat různé odstíny modré fixy, nebo pokud neseženeme, připravíme si světle modrou voskovku a světle tmavou voskovku a k tomu modrou fixu.

Cíl: Děti budou kreslit na jednom papíru. Aktivita nabízí prostor pro odreagování.

Motivace: Dětem ukážeme mapu, na které je vidět řeka Vltava. Sledujeme směr, jakým řeka teče, můžeme děti nechat vést po jejím toku prst (od jejího pramene až po místo, kde ústí). Dětem poté povíme, že budeme kreslit směr řeky Vltavy, jakým teče, a pustíme si při tom skladbu o Vltavě, kterou napsal Bedřich Smetana.

Průběh: Velký papír třeba položíme na zem. Dětem rozdáme modré fixy nebo i voskovky a povíme jim, že jim pustíme skladbu o Vltavě, kterou ať na sebe nechají působit a i podle ní můžou vést fixu po papíře a kreslit tok řeky Vltavy a její směr. Dětem poté pustíme skladbu a necháme je kreslit čáry po papíře.

Obrysová čára (Shafton Goren, 2012, s. 63-64)

Pomůcky: bílé papíry, tužky, pastelky, guma, školní nebo výtvarné předměty jako například lepidlo v lahvičce, pravítko, krabička s vodovými barvami, nůžky atd.

Cíl: Aktivita dětem umožňuje pochopit tvar a čáru a také důležitost detailu v realistickém zobrazování věcí.

Motivace: Dětem se snažíme představit pojem obrysová čára tím, že obkreslujeme běžné předměty, jako je například láhev od lepidla.

Průběh: Dětem rozdáme čtvrtky. Předvedeme jim, jak obkreslit například krabičku s vodovými barvami. Zdůrazníme přímé držení tužky v průběhu obkreslování (pro lepší výsledek). Poté děti necháme, aby si vybraly nějaký předmět k obkreslení. Některé děti možná budou potřebovat asistenci k tomu, aby tužku během obkreslování držely rovně. Po obkreslení mohou děti dokreslit detaily předmětů, jako jsou například kulaté mističky s vodovými barvami nebo etiketa na lahvičce od lepidla (viz Příloha č. 25).

Malování s kuličkami (Shafton Goren, 2012, s. 82-83)

Pomůcky: barevné čtvrtky, kuličky, temperová barva v miskách, větší válcová nádoba nebo uzavřený válec s víčkem a lžice

Příprava: Pokud nenajdeme větší válcové nádoby, vyrobíme je pro každé dítě. Do misek dáme různé barvy temper.

Cíl: Děti budou moci poslouchat, jak kuličky poskakují uvnitř nádoby. Aktivita umožňuje použít dětem svou představivost, když budou hledat něco smysluplného v náhodných čarách vytvořených pomocí válcování barevných kuliček uvnitř nádoby.

Motivace: Dětem ukážeme kuličky, necháme je si na ně šáhnout a povíme jim, že dnes budeme pomocí nich malovat.

Průběh: Do velké válcové nádoby srolujeme barevnou čtvrtku a necháme děti, aby nám pověděly, do jakých barev chtějí namočit kuličky. Kuličky poté vložíme do misek s požadovanými barvami. Z misek je vybereme pomocí lžice a vložíme do kulaté nádoby se srolovanou čtvrtkou. Nádobu uzavřeme. Předvedeme dětem, jak stisknout nádobu mezi dvěma rukama, jednou rukou ze strany víčka a druhou ze strany dna, a pak jak s ní třást krouživými pohyby. Děti poté budou třást krouživými pohyby své nádoby s kuličkami a poslouchat bouchání kuliček uvnitř. Při tomto kroku může být zábavné pustit dětem hudbu, nebo zpívat si a tancovat. Nakonec vyjmeme čtvrtku a sledujeme náhodně vytvořené barevné čáry vzniklé válcováním barevných kuliček. V náhodných čarách se můžeme s dětmi pokusit objevit něco smysluplného (viz Příloha č. 26).

Koláž z čar (Shafton Goren, 2012, s. 67)

Pomůcky: bílá čtvrtka, fixy, pastelky, voskovky, tenké a tlusté štětce, tempery, šňůry, příze, plyšové chlupaté drátky, stuhy, pěnový váleček se vzorem ohnutých čar, nůžky a lepidlo

Příprava: Průběžně shromažďujeme výtvarné materiály, které se nám hodí pro aktivitu a děti by je mohly zkoumat, aranžovat, stříhat a lepit.

Cíl: Aktivita rozvíjí pochopení čáry a různosti.

Motivace: S dětmi hledáme různé čáry v místnosti a na jejich oblečení.

Průběh: Dětem předvedeme způsoby, jakými je možné vytvářet různé čáry pastelkami, voskovkami, fixy i se štětci. Poté dětem rozdáme bílé čtvrtky a pastelky, voskovky i fixy a necháme je kreslit čáry přes celou čtvrtku. Následně vytáhneme štětce a tempery a necháme je malovat různě tlusté čáry tenkými i tlustými štětci. Až děti s kreslením a malováním skončí, vytáhneme různé šňůry, příze, plyšové chlupaté drátky, stuhy a další věci, co jsme shromáždili. Necháme děti, aby je prozkoumaly a poté uspořádaly na čtvrtce nebo stříhaly a pak nalepily. Nakonec děti mohou pomocí pěnového válečku se vzorem čar válcovat barevné čáry přes jejich koláž.

3.9.1.6 Mozaika ze čtyř ročních období

Jaro – květina (Shafton Goren, 2012, s. 35-36)

Pomůcky: světle žluté čtvrtky A3, limetkově zelený a oranžový papír, barevné křídly teplých (červená, žlutá, oranžová, růžová) i studených barev (modrá, zelená, fialová),

zředěná bílá tempera v miskách, velké štětce, nůžky, lepidlo, kruhové šablony a skutečné květiny nebo fotky květin

Příprava: Ve dvou miskách zředíme bílou temperu. Vytvoříme kruhovou šablonu, poté šablonu pro okvětní lístky (ve tvaru protáhlého míče pro americký fotbal), stonek a list. Ze světle žlutých čtvrtek A3 vytvoříme čtverce.

Cíl: Děti budou pozorovat části květiny (okvětní lístky, stonek a list). Aktivita také nabízí příjemnou smyslovou zkušenost s barvou a křídou (křída se mísí pod štětcem).

Motivace: Zeptáme se dětí, které roční období mají nejraději. Zeptáme se, jestli vědí, co se děje v přírodě na jaře (všechno kvete, příroda je barevná). Poté dětem ukážeme květinu na fotce nebo skutečnou a ptáme se jich, jak se nazývají její jednotlivé části (okvětní lístky, stonek a list).

Průběh: Dětem rozdáme oranžové papíry a předvedeme jim, jak přes ně kreslit čáry teple zbarvenými křídami. Kreslíme špičkou kříd, ne její plochou. Poté dětem rozdáme limetkově zelený papír a necháme je přes něj kreslit studeně zbarvenými křídami. Děti si poté vezmou štětec a zředěnou bílou temperou budou malovat přes křídu na limetkově i oranžově zbarveném papíru. Použijeme při tom dvě misky se zředěnou bílou temperou, jednu pro oranžový papír pokreslený teplými barvami kříd a druhou pro limetkově zelený papír pokreslený studenými barvami kříd. Poté dětem pomůžeme při obkreslování a stříhání kruhové šablony stonku a listu na limetkově zeleném papíru zbarveném křídami a při obkreslování a stříhání okvětních lístků na oranžovém papíru zbarveném křídami. Okvětní lístky můžeme ještě v půlce přestříhnout, abychom jich měli více. Poté si otočíme limetkově zelený kruh na stranu, která není pokreslená křídami, a k jeho okrajům vytlačíme tenkou linii lepidla. Ke kruhu přilepíme okvětní lístky, tak aby z přední strany bylo vidět křídové zbarvení. Ke kruhu ještě přilepíme stonek a ke stonku list. Na závěr můžeme přilepit celou květinu na světle žlutou čtvrtku ve tvaru čtverce.

Léto – zmrzlina

Pomůcky: fotky zmrzliny, světle růžové čtvrtky A3, prstové barvy, šablony kornoutků na zmrzlinu, paspartovací nůž, krepová páska, oranžové pastelky, hadr a mřížkové šablony ve tvaru kornoutků na zmrzlinu

Příprava: Ze světle růžových čtvrtek A3 uděláme čtverce. Dále vyrobíme šablony ve tvaru kornoutků na zmrzlinu a do některých šablon na zmrzlinu nakreslíme mřížku a vyřežeme do ní pomocí paspartovacího nože malé čtverečky.

Cíl: Děti budou malovat prstovými barvami a zkoumat barvy. Spojí si také jednotlivé barvy s různými chutěmi zmrzliny a budou poznávat vzor kornoutku.

Motivace: Můžeme se děti zeptat, jestli mají rády léto. Co rády dělají, když je teplo. Zeptáme se jich, jestli mají rády zmrzlinu a jaké příchutě jim nejvíce chutnají. Podíváme se na fotky zmrzlin a podle barvy kopečku můžeme hádat, jakou chuť bude mít zmrzlina.

Příběh: Dětem rozdáme světle růžové čtvrtky ve tvaru čtverce a necháme je na nich obkreslit si oranžovou pastelkou kornoutky od zmrzliny. Poté jim na obkreslené kornoutky přilepíme krepovou páskou mřížku ve tvaru kornoutků s vyřezanými čtverečky. Poté děti budou hnědou nebo oranžovou prstovou barvou malovat čtvercové otvory v mřížce. Až to děti budou mít hotové, odlepíme jim papírové mřížky. Po odlepení mřížky nám vznikne vzor kornoutku. Poté dětem dáme na vedlejší papír jednotlivé kopečky prstových barev. Barvy, které nemáme, můžeme vytvořit smícháním primárních barev (žluté, červené a modré). Můžeme si s dětmi říci, které barvy představují asi jaké příchutě zmrzliny. Například žlutá barva může představovat banánovou zmrzlinu, oranžová meruňkovou, světle červená jahodovou, zelená pistáciovou atd. Děti samozřejmě upozorníme, že barvy nejsou k snědku a dbáme na to, aby je nechutnaly. Před sebou můžeme mít obrázky zmrzlin, aby děti viděly, jak na kornoutku sedí jednotlivé kopečky. Poté děti necháme vybrat si jednotlivé barvy, aby si s nimi namalovaly různé kopečky zmrzlin na kornoutky. Při změně barvy si děti vždy mohou otřít prsty do hadru, který namočíme trochu do čisté vody (viz Příloha č. 27).

Podzim-spadané barevné listy (Shafton Goren, 2012, s. 39-40)

Pomůcky: listy ze stromů, obrázky podzimní přírody se spadáním barevným listím, obrázky podzimních listů, zelené čtvrtky A3, barevné čtvrtky A4 (v barvě podzimního listí: žluté, hnědé, červené), nálepky ve tvaru listů nebo listy vystřižené na barevném lepícím papíru, vystřižené listy z barevného papíru, barevné lepící papíry A4(žluté, hnědé, červené), šablony ve tvaru listů, bramborová razítka ve tvaru listů, tempery (žluté, hnědé, červené), nožik, lepidlo, kelímek s vodou, štětce a nůžky

Příprava: Ze zelených čtvrtek A3 vystříháme čtverce. Poté z brambor vytvoříme bramborová razítka ve tvaru listu. Nasbíráme si v přírodě různé tvary listů. Podle tvaru listů poté můžeme vytvořit šablony. Několik listů vystříháme z barevných čtvrtek A4 a z barevných lepících papírů.

Cíl: Děti budou poznávat tvary listů a barvy podzimního listí.

Motivace: Dětem ukážeme pár nasbíraných listů, sledujeme jejich tvar. Poté jim ukážeme obrázky podzimní přírody se spadáním barevným listím. Můžeme se jich ptát, v jakém ročním období asi bude příroda na obrázcích. Nakonec si ještě na obrázcích prohlédneme různé barvy podzimního listí.

Průběh: Ukážeme dětem, jak lze obkreslovat šablonu ve tvaru listu na barevných čtvrtkách a barevných lepících papírech. Listy si poté mohou vystříhnout nebo jim s vystřihováním pomůžeme. Děti také mohou používat už vystříhnuté listy z barevných čtvrtek a barevných lepících papírů, mohou si je poté pokládat na zelený papír a lepit. Listy z barevných lepících papírů potrou pomocí štětce vodou z kelímku a nalepí na zelený papír. Nakonec dětem dáme bramborová razítka ve tvaru listu a necháme je tisknout různě barevné listy. Razítka spárujeme s konkrétními temperovými barvami. Děti si je mohou střídat. Na bramborová razítka si mohou natírat barvu štětcem (viz Příloha č. 28).

Zima – zimní krajina (Shafton Goren, 2012, s. 43-45)

Pomůcky: fotky zimní přírody se zamrzlou řekou a stromy u březích, světle modré čtvrtky A3, bílé čtvrtky A3, zimní omalovánky se zasněženými stromy a třeba se sněhulákem nebo i jinými věcmi souvisejícími se zimou, nůžky, nůžky pro stříhání různých tvarů, lepidlo, bílá tempera, pastelky, pěnová houbička a papírové ústřížky

Příprava: Ze světle modrých čtvrtek vystříháme čtverce, totéž uděláme i s bílými čtvrtkami A3. Bílé čtvrtky ve tvaru čtverce poté ještě přestříháme na půlku. Vzniknou nám tak papírové pruhy. Ze zimních omalovánek vystříháme zasněžené stromy, popřípadě i nějakého sněhuláka.

Cíl: Aktivita usnadňuje dětem pochopení toho, jak lze za pomoci různého materiálu vytvořit krajinu.

Motivace: Dětem ukážeme fotky se zamrzlou řekou se stromy u březích. Ptáme se jich, co na fotkách vidí, v jakém ročním období se nachází krajina. Pojmenujeme si jednotlivé věci na obrázku (břeh, stromy, zamrzlá řeka, sníh na zamrzlé řece, led)

Průběh: Dětem rozdáme světle modré čtvrtky ve tvaru čtverce. Poté jim ukážeme, jak bílé papírové pruhy ze čtvrtky odhadem přestříhneme na půlku, tak abychom zachovaly delší stranu papírového obdélníku. Děti to po nás zopakují. Poté jim povíme, že vytvoříme z pruhů břehy tím, že pomocí nůžek vytvoříme vlnitý okraj. Necháme děti vytvořit nůžkami vlnitý okraj. V případě potřeby můžeme vlny předkreslit tužkou. Jeden papírový pruh poté nalepíme k okraji světle modré čtvrtky. Druhým papírovým pruhem vytvoříme druhý břeh tím, že na světle modré čtverce vynecháme místo pro řeku a oblohu. Vlnité okraje břehů budou tvarovat řeku, která mezi nimi protéká. Poté do řeky můžeme nalepit papírové ústřížky, které budou symbolizovat napadaný sníh na zamrzlé řece. Děti sníh na řece mohou ze čtvrtky také vystříhnout pomocí nůžek pro stříhání různých tvarů. Potom si na březích řeky rozmístí děti stromy, popřípadě sněhuláka a nalepí je tam. Pastelkami mohou vybarvit některé stromy nebo některé části sněhuláka. Nakonec pomocí pěnové houbičky a bílé tempery vytvoří sníh. Aktivitu je dobré rozdělit na dvě hodiny (viz Příloha č. 29).

Mozaika ze čtyř ročních období

Pomůcky: papír větších rozměrů, obrázky dětí s tematikou čtyř ročních období vytvořené v předchozích hodinách, lepicí hmota

Příprava: Přineseme s sebou ještě výtvarné pomůcky potřebné k dokončení zimní krajiny.

Cíl: Děti si díky svým obrázkům připomenou jednotlivá roční období. Obrázky poté budou sestavovat na velký papír.

Motivace: Dětem ukážeme jednotlivé obrázky s tematikou čtyř ročních období a ptáme se jich, pro jaké roční období jsme je tvořily.

Průběh: Necháme děti ještě dokončit zimní krajinu z předchozí hodiny. Děti budou poté jednotlivé papírové čtverce symbolizující jednotlivá roční období srovnávat na velkém papíru. Na papír položíme tolik čtverců, kolik se jich tam vejde. Dbáme na to, aby děti pokládaly výkresy ve správném pořadí (jaro, léto, podzim, zima). Výkresy k papíru poté přilepíme pomocí lepicí hmoty.

Závěr

V bakalářském projektu jsem se pokusila navrhnout výtvarný kroužek pro uživatele Domova pod lípou Lipník. Pro tvoření jednotlivých výtvarných aktivit jsem se snažila používat literaturu s výtvarnými aktivitami určenými pro děti se speciálními potřebami a poté jsem i sama vymyslela některé výtvarné aktivity, které by byly na podobné úrovni obtížnosti jako ty v literatuře. Chtěla jsem také, aby aktivity byly součástí větších tematických celků, v nichž je tak možné věnovat se podrobněji určitým tématům. Aktivity jsou různě náročné, některé jsou takové, které děti nebo i starší uživatelé budou zvládat sami bez větších zásahů, u jiných zas budou potřebovat více naší pomoci. Pomoc z naší strany bychom měli dobře odhadnout, abychom dětem nebránili v rozhodování a sebevyjádřování se. Pokud výtvarné činnosti přinesou dětem radost, hlavní cíl práce bude splněn.

Výtvarný kroužek by byl poskytován ve formě dobrovolnictví, kterého bych se ujala. Získala bych tak sebereflexi a dovedla bych z vlastní zkušenosti posoudit vhodnost jednotlivých výtvarných aktivit pro cílovou skupinu dětí nebo i starších uživatelů z Domova pod lípou Lipník. Popisovaná zkušenost by byla trochu náročnější po finanční stránce, pokud by se nepodařilo získat z rozpočtu zařízení žádné peníze pro výtvarné pomůcky nebo jiné potřeby pro aktivity.

Bibliografie

Internetové zdroje

Cesta za snem, 2016. *Den pod lípou*, [online]. [cit. 6. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.cestazasnem.cz/cs/blogs/den-pod-lipou-731>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Aktivity uživatelů*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/aktivity-uzivatelu/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Den pod lípou 18. 6. 2016 – oslava 30-ti let založení organizace*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/den-pod-lipou-18-6-2016-oslava-30-ti-let-zalozeni-organizace/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Domů*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *O nás*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/o-nas/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Pomohli nám*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/pomohli-nam/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Služby*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/sluzby/>>.

Domov pod lípou Lipník, 2015. *Zpráva o hospodaření a činnosti příspěvkové organizace Středočeského kraje za rok 2015*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/wp-content/uploads/2016/05/P%C5%99%C3%ADloha-%C4%8D.-1-Zpr%C3%A1va-o-hospoda%C5%99en%C3%AD-a-%C4%8Dinnosti-PO-SK-za-rok-2015.pdf>>.

Domov pod lípou Lipník, 2014. *Zpráva o činnosti a hospodaření Domova pod lípou, pss k 31. 12. 2014*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.domovpodlipou.cz/wp-content/uploads/2016/05/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-a-hospoda%C5%99en%C3%AD-za-rok-2014.pdf>>.

Facebook, 2016. *Domov pod lípou Lipník*, [online]. [cit. 5. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<https://www.facebook.com/Domovpodlipou/>>.

Ikea, 2016. *Nejoblíbenější organizace v novém kabátě*, [online]. [cit. 6. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<https://www.spolusvami.cz/novinky/23>>.

Obec Lipník, 2016. *Obec*, [online]. [cit. 6. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.obec-lipnik.cz/obec-7/>>.

Obec Lipník, 2016. *Vítáme vás*, [online]. [cit. 6. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.obec-lipnik.cz/obec-7/soucasnost-1/>>.

Obec Lipník, 2016. *Základní informace*, [online]. [cit. 6. 7. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.obec-lipnik.cz/obec-7/zakladni-informace/>>.

Sara Beauty Corner – DIY, Comedy, Makeup, Nail Art, 2017. *Experiments to do at Home! 14 DIY Science Experiment Ideas for Kids!* [online]. [cit. 9. 6. 2017]. Dostupné z WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=DMETc1oTfIE>>.

SOUČKOVÁ, Zlata, 2017. *Vzdušný balon*, [online]. [cit. 19.5. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/ostatni-257/vzdusny-balon-3961>>.

Odborná literatura

AMY, Linda, 2016. *Art Works Level 1: A Process Art Program for Children with Autism or Developmental Delays*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 28 s. ISBN-13: 978-1535027212.

BEAN, Reynold, 1995. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál, 86 s. ISBN 80-7178-035-9.

ČERNÁ, Marie a kol., 2015. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 222 s. ISBN 978-80-246-3071-7.

FLOWERS, Toni, 1992. *Reaching the Child with Autism through Art: Creative Activities that Improve Sensory, Social, and Language Skills!* Arlington: Future Horizons, 124 s. ISBN-13: 978-1-885477-23-1.

LEČBYCH, Martin, 2008. *Mentální retardace v dospívání a mladé dospělosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 248 s. ISBN 978-80-244-2071-4.

NAKONEČNÝ, Milan, 2011. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8.

PETRÁŠ, Petr, 2012. Smyslová percepce. In VALENTA, Milan a kol. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 352 s. ISBN 978-80-247-3829-1. Kapitola 5, s. 138-150.

PETRÁŠOVÁ, Jana, 2012. Emoce. In VALENTA, Milan a kol. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 352 s. ISBN 978-80-247-3829-1. Kapitola 13, s. 241-248.

SHAFTON GOREN, Helen, 2012. *Making Art Special: A Curriculum for Special Education Art*. 2. vyd. CreateSpace Independent Publishing Platform, 126 s. ISBN-13: 978-1478341901.

ŠVARCOVÁ, Iva, 2011. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. 4. vyd., přeprac. Praha: Portál, 224 s. ISBN 978-80-7367-889-0.

UHLÍŘ, Jan, 2002. *Tvoříme ve stylu známých malířů: Inspirace světovými výtvarnými umělci pro děti od 8 let*. Praha: Portál, 175 s. ISBN 80-7178-670-5.

VALENTA, Milan, 2013. Specifika osobnosti klienta s mentálním postižením i dalšími duševními poruchami. In VALENTA, Milan a kol. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 495 s. ISBN 978-80-7320-187-6. Kapitola 5. s. 49-58.

VALENTA, Milan, 2013. Etiologie mentálního postižení. In VALENTA, Milan a kol. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. 5., aktualiz. A rouš. Vyd. Praha: Parta, 495 s. ISBN 978-80-7320-187-6. Kapitola 6. s. 59-61.

Seznam zkratk

č.	číslo
Kč	koruna česká
SPUCH	specifická porucha učení a chování
s.	strana

Seznam příloh

- Příloha č. 1   Obloha s oblaky
- Příloha č. 2   Obloha před deštěm
- Příloha č. 3   Odraz oblohy v kaluži
- Příloha č. 4   Duha
- Příloha č. 5   Noční obloha nad Domovem pod lípou Lipník
- Příloha č. 6   Ohňostroj
- Příloha č. 7   Vzdušný balon
- Příloha č. 8   Černá a bílá
- Příloha č. 9   Matné a lesklé
- Příloha č. 10   Pozitivní a negativní prostor
- Příloha č. 11   Kontrastní barvy 1
- Příloha č. 12   Kontrastní barvy 2
- Příloha č. 13   Hladký a drsný
- Příloha č. 14   Sůl
- Příloha č. 15   Míchání barev
- Příloha č. 16   Jak vypadá oranžová
- Příloha č. 17   Teplé a studené barvy
- Příloha č. 18   Lípa pod Domovem
- Příloha č. 19   Mobil neboli pohyblivá socha
- Příloha č. 20   Třpytivá čísla
- Příloha č. 21   Tečkované obrazy Aboridžinců
- Příloha č. 22   Malování čáry

- Příloha č. 23 Hadi z plastelíny
- Příloha č. 24 Bludiště
- Příloha č. 25 Obrysová čára
- Příloha č. 26 Malování s kuličkami
- Příloha č. 27 Léto – zmrzlina
- Příloha č. 28 Podzim – spadané barevné listy
- Příloha č. 29 Zima – zimní krajina

Přílohy

Příloha č. 1 Oblaha s oblaky

Příloha č. 2. Obloha před deštěm

Příloha č. 3 Odraz oblohy v kaluži

Příloha č. 4 Duha

Příloha č. 5 Noční obloha nad Domovem pod lípou Lipník

Příloha č. 6 Ohňostroj

Příloha č. 7 Vzdušný balon

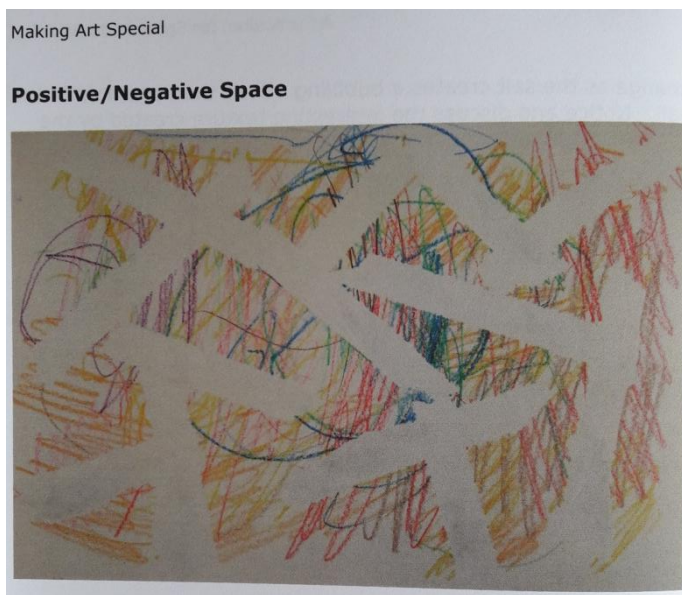
Příloha č. 9 Matné a lesklé

(Shafton Goren, 2012, s. 75)

Příloha č. 10 Pozitivní a negativní prostor

(Shafton Goren, 2012, s. 88)

Příloha č. 11 Kontrastní barvy 1

(Shafton Goren, 2012, s. 92)

Příloha č. 12 Kontrastní barvy 2

(Shafton Goren, 2012, s. 94)

Příloha č. 13 Hladký a drsný povrch

Příloha č. 14 Sůl

(Shafton Goren, 2012, s. 86)

Příloha č. 15 Míchání barev

(Shafton Goren, 2012, s. 53)

Příloha č. 16 Jak vypadá oranžová

Příloha č. 17 Teplé a studené barvy

Příloha č. 18 Lípa pod Domovem

Příloha č. 19 Mobil neboli pohyblivá socha

(Shafton Goren, 2012, s. 98)

Příloha č. 20 Třpytivá čísla

(Shafton Goren, 2012, s. 99)

Příloha č. 21 Tečkované obrazy Aboridžinců

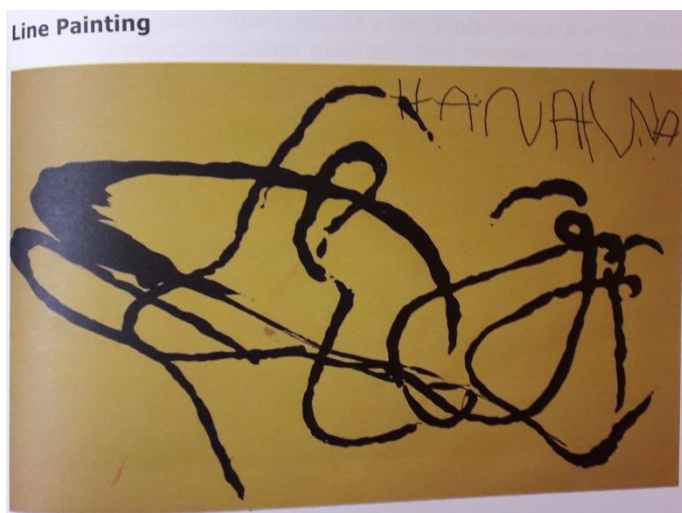
(Shafton Goren, 2012, s. 103-104)

Aboriginal Dot Paintings

Příloha č. 22 Malování čáry

(Shafton Goren, 2012, s. 55)

Příloha č. 23 Hadi z plastelíny

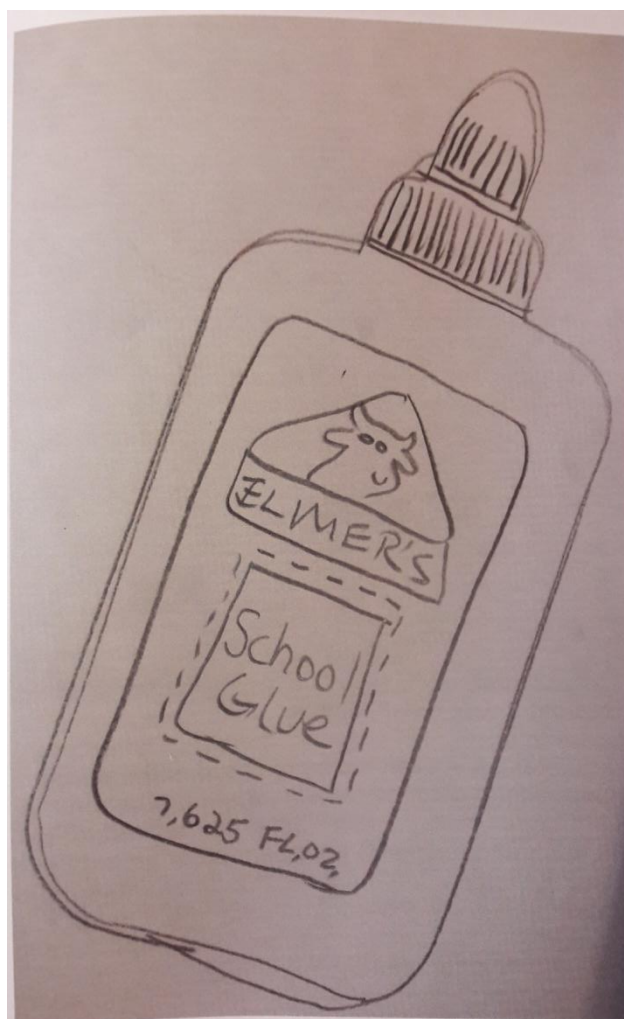
Příloha č. 24 Bludiště

Příloha č. 25 Obrysová čára

(Shafton Goren, 2012, s. 63)

Příloha č. 26 Malování s kuličkami

(Shafton Goren, 2012, s. 82)

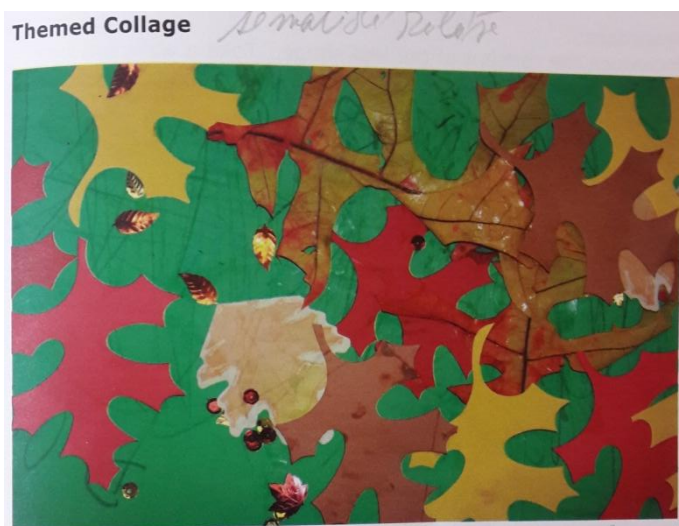

Příloha č. 27 Léto – zmrzlina

Příloha č. 28 Podzim – spadané barevné listy

(Shafton Goren, 2012, s. 39)

Příloha č. 29 Zima – zimní krajina

